

Faktablad

ELEKTRONISK HANDEL OG KONTRAKTLIGE FORPLIGTELSE

Bestemmelserne om elektronisk handel (e-handel) udgør kernen i direktiv 2000/31/EF¹ om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked, som indeholder regler om krav til etablering og oplysning af leverandører af informationssamfundstjenester og om formidleransvar.

E-handelen berører imidlertid visse områder af erhvervslivet, som ikke er omfattet af bestemmelserne i det nævnte direktiv, såsom hasardspil, spørgsmål, der vedrører aftaler eller praksis reguleret ved kartellovgivningen, og skatteområdet (jf. artikel 1, stk. 5, i direktivet om elektronisk handel, der vedrører det nævnte direktivs formål og anvendelsesområde). Ophavsret og beslægtede rettigheder, varemærkeret, forbrugerbeskyttelse og beskyttelse af personoplysninger er ligeledes omfattet af e-handelsområdet, men reguleres af forskellige særdirektiver og -forordninger.

Dette datablad giver et samlet overblik over retspraksis på området. De vigtigste domme, der er afsagt på disse områder, er til dette formål opdelt i to afsnit, hvoraf det ene omhandler aspekter vedrørende de kontraktlige forpligtelser mellem parterne, og det andet omhandler rammebestemmelserne for e-handelen.

I. Kontraktforholdet mellem parterne

1. Indgåelse af aftaler

Dom af 5. juli 2012, Content Services (C-49/11, EU:C:2012:419)

Selskabet Content Services havde en filial i Mannheim (Tyskland) og tilbød forskellige tjenesteydelser online på sin hjemmeside, der var affattet på tysk og også var tilgængelig i Østrig. Fra denne hjemmeside kunne man bl.a. downloade gratis software eller prøveversioner af betalingssoftware. Før internetbrugerne afgav deres ordre, skulle de udfylde en tilmeldingsformular og sætte et hak i en

¹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8.6.2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked («direktivet om elektronisk handel») (EFT L 178 af 17.7.2000, s. 1).

bestemt rubrik på formularen for at erklære, at de accepterede de almindelige salgsbetingelser og gav afkald på deres fortrydelsesret.

Disse oplysninger blev ikke vist direkte til internetbrugerne. Brugere kunne dog gennemse dem ved at klikke på et link på siden for indgåelsen af aftalen. Der kunne ikke indgås en aftale, hvis der ikke var sat et hak i den nævnte rubrik. Den pågældende internetbruger modtog herefter en e-mail fra Content Services, som ikke indeholdt oplysninger om fortrydelsesretten, men et nyt link, der gav adgang til at gennemse disse oplysninger. Oberlandesgericht Wien (den øverste regionale domstol i Wien, Østrig) forelagde Domstolen et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen af artikel 5, stk. 1, i direktiv 97/7/EF². Den ønskede oplyst, om en handelsmæssig adfærd, som består i alene via et hyperlink på den pågældende virksomheds hjemmeside at give forbrugeren adgang til de oplysninger, der er fastsat i denne bestemmelse, opfylder kravene i den nævnte bestemmelse.

Ifølge Domstolen skal artikel 5, stk. 1, i direktiv 97/7/EF fortolkes således, at denne handelsmæssige praksis ikke opfylder kravene i den nævnte bestemmelse, idet disse oplysninger hverken er »leveret« af den pågældende virksomhed eller »modtaget« af forbrugeren, og idet en hjemmeside ikke kan anses for at være et »varigt medium«.

Forbrugeren skal således modtage en bekræftelse af de nævnte oplysninger, uden at der kræves en aktiv adfærd fra dennes side. For at en hjemmeside kan anses for at være et varigt medium, skal den desuden på tilsvarende måde som et papirmedium sikre, at forbrugeren opnår de i denne bestemmelse nævnte oplysninger for at gøre det muligt for denne i givet fald at påberåbe sig sine rettigheder. Den skal i denne forbindelse gøre det muligt for forbrugeren at lagre de oplysninger, der er blevet sendt til vedkommende personligt, sikre, at der ikke sker ændringer i deres indhold, og at de er tilgængelige i et passende tidsrum, og give forbrugeren mulighed for at kopiere dem uændrede (præmis 35, 42, 43, 50 og 51 samt domskonklusionen).

Dom af 25. januar 2017, BAWAG (C-375/15, EU:C:2017:38)³

Banken BAWAG, der udøvede sine aktiviteter på det østrigske område, anvendte et standardiseret aftalevilkår, når forbrugere skulle tilsluttes online-banktjenester (herefter »e-banking«).

Det fremgik af det nævnte vilkår, at »meddelelser og erklæringer [...] som banken skal meddele eller stille til rådighed for kunden, modtages af kunden [...] med posten eller derved, at det elektronisk gøres muligt at hente dem eller sende dem ved hjælp af e-banking«. Oplysningerne kunne overføres ved hjælp af en elektronisk postkasse, der var integreret i onlinekontiene. Forbrugere kunne konsultere, gengive og downloade e-mails. De meddelelser, der fandtes i »e-banking«-kontiene, forblev uændrede dér og blev ikke slettet i et tidsrum, der var afpasset disse forbrugeres oplysningers formål, således at de kunne konsulteres og gengives uændret elektronisk eller udskrives. Forbrugere blev imidlertid ikke på anden vis underrettet om, at de havde modtaget en ny e-mail.

Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig) forelagde Domstolen et præjudicielt spørgsmål for at få oplyst, om artikel 41, stk. 1, i direktiv 2007/64/EF⁴, sammenholdt med samme direktivs artikel 36, stk. 1, skal fortolkes således, at en oplysning, som sendes til kundens elektroniske postkasse, der er integreret i en e-banking-platform, »meddeles på et varigt medium«.

² Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF af 20.5.1997 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg (EFT L 144 af 4.6.1997, s. 19).

³ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2017, s. 72.

⁴ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2007/64/EF af 13.11.2007 om betalingstjenester i det indre marked og om ændring af direktiv 97/7/EF, 2002/65/EF og 2005/60/EF og 2006/48/EF og om ophævelse af direktiv 97/5/EF (EUT L 319 af 5.12.2007, s. 1).

Ifølge Domstolen skal det lægges til grund, at visse internetsider skal anses for at være »varige medier« som omhandlet i det nævnte direktivs artikel 4, nr. 25) (præmis 43-45).

Ændringer i rammeaftalen, som udbyderen af betalingstjenester sender til brugeren af disse tjenester ved hjælp af en elektronisk postkasse, kan imidlertid kun anses for at være meddelt på et varigt medium, hvis følgende to betingelser er opfyldt:

- Denne internetside gør det blot muligt for denne bruger at lagre oplysninger på en sådan måde, at denne kan få adgang til dem i et passende tidsrum.
- Overførslen af disse oplysninger er ledsaget af en aktiv adfærd fra udbyderen af betalingstjenesters side, der skal bringe rådigheden over de nævnte oplysninger til denne brugers kendskab.

En sådan adfærd kan også bestå i, at der sendes en e-mail til den adresse, som sædvanligvis anvendes af brugeren af disse tjenester til at kommunikere med andre personer, og som parterne har aftalt at anvende i en rammeaftale indgået mellem udbyderen af betalingstjenester og denne bruger. Den adresse, der således er valgt, kan imidlertid ikke være adressen på den nævnte bruger på den e-banking-internetside, der forvaltes af udbyderen af betalingstjenester (præmis 51 og 53 samt domskonklusionen).

2. Lovvalg/retrernes kompetence

*Dom af 28. juli 2016, Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, EU:C:2016:612)*⁵

Virksomheden Amazon EU Sàrl, der har hjemsted i Luxembourg, foretog elektronisk salg af varer til forbrugere, der var bosat i forskellige medlemsstater. I hovedsagen havde Verein für Konsumenteninformation (en østrigsk forbrugerbeskyttelsesorganisation) anlagt et søgsmål med påstand om forbud med støtte i direktiv 2009/22/EF⁶, hvori den havde gjort gældende, at de kontraktvilkår, som Amazon anvendte, var i strid med lovbestemte forbud eller med god praksis.

Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig), for hvilken VKI havde indbragt sagen, ønskede oplyst, om et vilkår i de almindelige forretningsbetingelser i en kontrakt indgået elektronisk mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, hvorefter loven i den medlemsstat, hvor denne erhvervsdrivende har sit hjemsted, regulerer denne kontrakt, er urimeligt som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13/EØF⁷. Oberster Gerichtshof ønskede endvidere oplyst, om behandling af personoplysninger, der foretages af en virksomhed, i henhold til artikel 4, stk. 1, litra a), i direktiv 95/46/EF⁸ er omfattet af loven i den medlemsstat, som denne virksomheds aktiviteter tager sigte på.

Domstolen fastslog, at Rom I-forordningen⁹ og Rom II-forordningen¹⁰ skal fortolkes således, at den lov, der finder anvendelse på et sådant søgsmål med påstand om forbud, skal fastsættes i overensstemmelse med Rom II-forordningens artikel 6, stk. 1, når indgrebene i retsordenen følger af anvendelsen af urimelige vilkår. Derimod skal den lov, der finder anvendelse ved bedømmelsen af det omhandlede kontraktvilkår, fastsættes i medfør af Rom I-forordningen, uanset om denne bedømmelse foretages i forbindelse med et individuelt søgsmål eller i forbindelse med et kollektivt søgsmål.

⁵ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2016, s. [41].

⁶ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/22/EF af 23.4.2009 om søgsmål med påstand om forbud på området beskyttelse af forbrugernes interesser (EUT L 110 af 1.5.2009, s. 30).

⁷ Rådets direktiv 93/13/EØF af 5.4.1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugerftaler (EFT L 95 af 21.4.1993, s. 29).

⁸ Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 95/46/EF af 24.10.1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (EFT L 281 af 23.11.1995, s. 31).

⁹ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 593/2008 af 17.6.2008 om lovvalgsregler for kontraktlige forpligtelser (Rom I) (EUT L 177 af 4.7.2008, s. 6).

¹⁰ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 864/2007 af 11. juli 2007 om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt (Rom II-forordningen) (EUT L 199 af 31.7.2007, s. 40).

Det følger imidlertid af Rom I-forordningens artikel 6, stk. 2, at valget af den anvendelige lov ikke berører anvendelsen af de præceptive bestemmelser, der er fastsat i loven i det land, hvor de forbrugere, hvis interesser forsvares gennem et søgsmål med påstand om forbud, er bosat. Disse bestemmelser kan omfatte de bestemmelser, der gennemfører direktiv 93/13/EØF, for så vidt som de sikrer en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne (præmis 59 og 60 samt domskonklusionens punkt 1).

Et vilkår, som ikke har været genstand for individuel forhandling, og hvorefter en aftale, som er indgået elektronisk med en forbruger, er underlagt lovgivningen i den medlemsstat, hvor den erhvervsdrivende har sit hjemsted, er således urimeligt som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13/EØF, for så vidt som det vildleder forbrugeren ved at give denne indtryk af, at det kun er lovgivningen i denne medlemsstat, der finder anvendelse på aftalen, uden at oplyse forbrugeren om, at denne ligeledes har ret til at påberåbe sig den beskyttelse, som følger af de ufravigelige bestemmelser i den lovgivning, der ville finde anvendelse, hvis dette vilkår ikke var aftalt (præmis 71 og domskonklusionens punkt 2).

Artikel 4, stk. 1, litra a), i direktiv 95/46/EF skal i øvrigt fortolkes således, at behandling af personoplysninger, som foretages af en virksomhed, der driver elektronisk handel, reguleres af loven i den medlemsstat, som denne virksomheds aktiviteter tager sigte på, hvis det viser sig, at denne virksomhed foretager behandling af de pågældende oplysninger som led i aktiviteterne for en virksomhed, der er beliggende i denne medlemsstat. Det bør vurderes, både i hvor høj grad strukturen er permanent, og i hvilken grad der faktisk udøves aktiviteter i den pågældende medlemsstat (præmis 76, 77 og 81 samt domskonklusionens punkt 3).

Dom af 7. december 2010 (Store Afdeling), Pammer og Alpenhof (C-585/08 og C-144/09, EU:C:2010:740)¹¹

De forenede sager Pammer og Alpenhof vedrører to hovedsager, som omhandler lignende spørgsmål. I Pammer-sagen havde forbrugeren, der var bosat i Østrig, anlagt sag mod et fragtskibsrederi, der var etableret i Tyskland, vedrørende tilbagebetaling af prisen for en rejse, idet han gjorde gældende, at skibet og rejsens forløb ikke svarede til beskrivelsen på netstedet for det formidlende rejsebureau, som ligeledes havde hjemsted i Tyskland, og som tilbød sådanne rejser.

Den østrigske førsteinstansret fandt, at den havde stedlig kompetence. Appelretten fastslog derimod, at de østrigske retter ikke havde stedlig kompetence. Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig) ønskede med det præjudicielle spørgsmål oplyst, hvordan begrebet aftale, hvorved der for en samlet pris ydes en kombination af rejse og ophold som omhandlet i artikel 15, stk. 3, og som bestemmelserne i afdeling 4 i kapitel II i forordning (EF) nr. 44/2001¹² finder anvendelse på, skal fortolkes. Den forelæggende ret ønskede desuden oplyst, om den omstændighed, at den østrigske forbruger fik kendskab til rejsen via det formidlende bureaus netsted, selv om rejsen ikke blev bestilt over internettet, er tilstrækkelig til at fastslå, at de østrigske retter har stedlig kompetence.

I den anden sag – Alpenhof-sagen – havde et østrigsk selskab, som drev et hotel og havde hjemsted i Østrig, rejst krav mod en forbruger, der havde bopæl i Tyskland, vedrørende betalingen af en regning for hotelydelser, som var aftalt ved en e-mailkorrespondance baseret på oplysningerne på det sagsøgende selskabs netsted. De østrigske retter havde afvist sagen, idet de fandt, at de ikke havde stedlig kompetence.

Ifølge Domstolen kan en aftale, hvis formål er en fragtskibsrejse, udgøre en transportaftale, der til en samlet pris kombinerer transport og indkvartering, såfremt den nævnte fragtskibsrejse også omfatter

¹¹ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2010, s. [50].

¹² Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22.12.2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT L 12 af 16.1.2001, s. 1).

indkvartering til en samlet pris, og såfremt rejsen har en varighed på over 24 timer (præmis 45 og 46 samt domskonklusionens punkt 1).

For at fastslå, om en erhvervsdrivende, hvis virksomhed præsenteres på dennes netsted på internettet eller på en formidlers netsted, kan anses for at »rette« sin virksomhed mod den medlemsstat, på hvis område forbrugeren har bopæl, skal det undersøges, om den erhvervsdrivende havde til hensigt at handle med forbrugere med bopæl i en eller flere medlemsstater.

Følgende elementer, der ikke er udtømmende, kan udgøre holdepunkter for at fastslå, at den erhvervsdrivendes virksomhed er rettet mod forbrugers bopælsmedlemsstat, nemlig virksomhedens internationale beskaffenhed, beskrivelsen af ruter fra andre medlemsstater til stedet, hvor den erhvervsdrivende er etableret, og anvendelsen af et sprog eller en valuta, der er forskellig fra det sprog eller den valuta, der normalt anvendes i medlemsstaten, hvor den erhvervsdrivende er etableret, med mulighed for at reservere og bekræfte reservationen på dette andet sprog. Derimod er almindelig adgang til den erhvervsdrivendes eller det formidlende selskabs netsted på internettet i den medlemsstat, på hvis område forbrugeren har bopæl, ikke tilstrækkelig. Det samme gør sig gældende for oplysning om en e-mailadresse eller en anden adresse eller anvendelse af et sprog eller en valuta, som er det sprog og/eller den valuta, der normalt anvendes i medlemsstaten, hvor den erhvervsdrivende er etableret (præmis 92-94 og domskonklusionens punkt 2).

*Dom af 6. september 2012, Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542)*¹³

Hovedsagen var anlagt af forbrugeren Daniela Mühlleitner, der boede i Østrig, mod to bilsælgere, der boede i Hamburg, Tyskland, og vedrørte købet af en bil. Efter at have fundet sælgernes kontaktoplysninger på deres hjemmeside ringede Daniela Mühlleitner til dem fra Østrig, hvor hun efterfølgende modtog et tilbud via e-mail. Aftalen blev imidlertid indgået hos sælgerne i Tyskland.

Førsteinstansen, Landesgericht Wels (den regionale domstol i Wels, Østrig), havde afvist sagen, idet den erklærede, at den ikke havde kompetence. Oberlandesgericht Linz (den øverste regionale domstol i Linz, Østrig) havde stadfæstet denne afgørelse med henvisning til, at en udelukkende »passiv« internetside ikke er tilstrækkelig til at antage, at en virksomhed er rettet mod forbrugers staten. Daniela Mühlleitner havde iværksat »revisionsanke« til prøvelse af denne dom ved Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig). Oberster Gerichtshof anmodede Domstolen om at oplyse, om anvendelsen af artikel 15, stk. 1, litra c), i Bruxelles I-forordningen¹⁴ forudsætter, at der er blevet indgået aftale vedrørende fjernsalg mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende.

Domstolen fandt, at artikel 15, stk. 1, litra c), i forordning (EF) nr. 44/2001 skal fortolkes således, at den ikke forudsætter, at der er blevet indgået aftale vedrørende fjernsalg mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende.

For det første er denne bestemmelse ikke udtrykkeligt betinget af den omstændighed, at de aftaler, som er omfattet af dens anvendelsesområde, er indgået som fjernsalg. Hvad for det andet angår formålsfortolkningen af den nævnte bestemmelse vil tilføjelsen af en betingelse knyttet til indgåelsen af forbrugerftaler vedrørende fjernsalg gå imod det formål, som denne bestemmelse forfølger, bl.a. formålet om beskyttelse af forbrugeren, der er den svage part i aftalen. For det tredje er den afgørende betingelse, som anvendelsen af den nævnte forordnings artikel 15, stk. 1, litra c), er underlagt, betingelsen vedrørende erhvervs mæssig virksomhed, som er rettet mod forbrugers bopælsstat. I denne forbindelse udgør såvel fjernkontakt som reservationen af en vare eller en ydelse foretaget på

¹³ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2012, s. 29.

¹⁴ Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22.12.2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT L 12 af 16.1.2001, s. 1).

afstand og, så meget desto mere, indgåelsen af en forbruger aftale vedrørende fjernsalg tegn på aftalens tilknytning til en sådan virksomhed (præmis 35, 42, 44 og 45 samt domskonklusionen).

Dom af 17. oktober 2013, Emrek (C-218/12, EU:C:2013:666)

Lokman Emrek, bosat i Saarbrücken (Tyskland), søgte efter en brugt bil og hørte om Vlado Sabranovic virksomhed fra bekendte. Vlado Sabranovic drev en brugtvognshandel i Spicheren (Frankrig). Han havde også et netsted på internettet, der indeholdt oplysninger om hans virksomhed, herunder franske telefonnumre og et tysk mobilnummer, med respektive internationale landekoder. Lokman Emrek havde imidlertid ikke fået kendskab til virksomheden gennem netstedet. Lokman Emrek havde således som forbruger indgået en skriftlig købsaftale med Vlado Sabranovic i dennes forretningslokaler vedrørende et brugt køretøj.

Efterfølgende anlagde Lokman Emrek en sag om garantiretlig krav mod Vlado Sabranovic ved Amtsgericht Saarbrücken (byretten i Saarbrücken, Tyskland). Amtsgericht Saarbrücken fastslog, at den ikke havde kompetence. Lokman Emrek iværksatte appel til prøvelse af denne afgørelse for den forelæggende ret, Landgericht Saarbrücken (den regionale appeldomstol i Saarbrücken, Tyskland). Landgericht Saarbrücken ønskede oplyst, om anvendelsen af artikel 15, stk. 1, litra c), i forordning (EF) nr. 44/2001 er underlagt et krav om kausalitet mellem den erhvervsdrivendes virksomhed via internettet rettet mod den medlemsstat, hvor forbrugeren har bopæl, og aftaleindgåelsen.

Domstolen henviste til, at den i dommen i sagen Pammer og Alpenhof (C-585/08 og C-144/09) opstillede en ikke-udtømmende liste over elementer, som kan udgøre indicier, der kan bistå den nationale ret i at vurdere, om den væsentlige betingelse om, at den erhvervsdrivendes virksomhed er rettet mod den medlemsstat, hvor forbrugeren har bopæl, er opfyldt (præmis 27).

Den konkluderede, at artikel 15, stk. 1, litra c), i forordning (EF) nr. 44/2001 skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke kræver, at der foreligger kausalitet mellem det middel, den erhvervsdrivende benytter for at rette sin erhvervs mæssige virksomhed mod den medlemsstat, hvor forbrugeren har bopæl, dvs. et netsted, og aftaleindgåelsen med forbrugeren. Såfremt der foreligger kausalitet, udgør det dog et indicium for en tilknytning mellem aftalen og en sådan virksomhed (præmis 32 og domskonklusionen).

Dom af 21. maj 2015, El Majdoub (C-322/14, EU:C:2015:334)¹⁵

Twisten i hovedsagen vedrørte et salg af et motorkøretøj via et websted. De almindelige salgsbetingelser, som var tilgængelige på dette websted, indeholdt en værnetingsaftale til fordel for en ret beliggende i en medlemsstat. Vinduet med disse almindelige betingelser blev ikke åbnet automatisk ved registreringen eller ved hver købstransaktion, idet køberen skulle klikke i et særligt felt for at acceptere disse betingelser.

Landgericht Krefeld (den regionale ret i første instans i Krefeld, Tyskland) anmodede Domstolen om at fastslå, om der kan rejses tvivl om gyldigheden af en værnetingsaftale, når den teknik, hvorved accepten foretages ved et klik, bliver anvendt.

Hvad for det første angår spørgsmålet om, hvorvidt der reelt var opnået enighed mellem de berørte, hvilket er et af formålene med artikel 23, stk. 1, i forordning (EF) nr. 44/2001, bemærkede Domstolen, at den i hovedsagen omhandlede køber udtrykkeligt havde accepteret de pågældende almindelige betingelser ved at sætte kryds i det relevante felt på den omhandlede sælgers websted. For det andet

¹⁵ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2015, s. 36.

fastslog den, at det fremgår af en ordlydsfortolkning af denne forordnings artikel 23, stk. 2, at denne bestemmelse opstiller et krav om, at der skal gives »mulighed« for varigt at dokumentere værnetingsaftalen, uafhængigt af spørgsmålet om, hvorvidt teksten til de almindelige betingelser faktisk er blevet varigt dokumenteret af køber, efter eller før den pågældende satte kryds ved det felt, der angav, at vedkommende havde accepteret de nævnte betingelser.

Domstolen pegede i denne forbindelse på, at formålet med denne bestemmelse er at sidestille bestemte elektroniske meddelelsesformer med den skriftlige form med henblik på at forenkle den elektroniske indgåelse af aftaler, idet der også er blevet foretaget en meddelelse af de pågældende oplysninger, såfremt disse oplysninger gøres tilgængelige på en skærm. Det er, for at en elektronisk meddelelse skal kunne frembyde de samme garantier, navnlig på bevisområdet, tilstrækkeligt, at det er muligt at gemme og udskrive oplysningerne inden aftaleindgåelsen. Når den teknik, hvorved accepten foretages ved et klik, gør det muligt at udskrive og gemme teksten i de almindelige betingelser inden aftaleindgåelsen, kan den omstændighed, at den webside, som indeholder disse betingelser, ikke åbnes automatisk ved registreringen på webstedet og ved hver købstransaktion, som følge heraf ikke rejse tvivl om værnetingsaftalens gyldighed. En sådan teknik, hvorved accepten foretages, udgør derfor en elektronisk meddelelse som omhandlet i artikel 23, stk. 2, i forordning (EF) nr. 44/2001 (præmis 33, 39 og 40 samt domskonklusionen).

Dom af 25. januar 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37)

Maximilian Schrems havde været privat bruger af det sociale netværk Facebook siden 2008. Han havde indgivet en række offentlige klager mod selskabet Facebook Ireland Limited. Han havde siden 2011 haft en Facebook-side, som han selv havde registreret og oprettet med henblik på at oplyse internetbrugere om sin retssag. Han havde stiftet en non-profit-forening, hvis formål var at håndhæve den grundlæggende ret til databeskyttelse og at yde økonomisk støtte til prøvesager.

I en tvist mellem Maximilian Schrems og Facebook Ireland Limited vedrørende påstande om anerkendelse, forbud, oplysning, regnskabsaflæggelse vedrørende Facebook-konti var Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig) i tvivl om, hvorvidt artikel 15 i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at en person mister sin egenskab af forbruger, hvis den pågældende efter flere års benyttelse af en privat Facebook-konto udgiver bøger, modtager vederlag for at holde foredrag eller administrerer websteder. Den forelæggende ret var også i tvivl om, hvorvidt den nævnte forordnings artikel 16 skal fortolkes således, at en forbruger i en medlemsstat samtidig med sine egne krav i medfør af en forbrugerftale kan gøre andre forbrugeres lignende krav gældende, når disse forbrugere har bopæl i samme medlemsstat, en anden medlemsstat eller et tredjeland.

Domstolen præciserede, at begrebet »forbruger« skal fortolkes selvstændigt og snævert. Det kan kun fastslås, at artikel 15 finder anvendelse, hvis formålet med den kontrakt, der er indgået mellem parterne, ikke er erhvervsmæssig brug af den pågældende vare eller tjenesteydelse. Hvis en person indgår en kontrakt med henblik på brug, der delvis vedrører den pågældendes erhvervsmæssige virksomhed, er nævnte kontrakts forbindelse med denne persons erhvervsmæssige virksomhed så svag, at den må anses for marginal og derfor kun spiller en ubetydelig rolle i forbindelse med transaktionen (præmis 28-32 og 39-41 samt domskonklusionens punkt 1).

Domstolen bemærkede dernæst, at forbrugeren kun beskyttes, for så vidt som den pågældende personligt er sagsøger eller sagsøgt i en sag. En sagsøger, som ikke selv er part i den pågældende forbrugerftale, er derfor ikke omfattet af forbrugerværnetinget. Disse betragtninger bør også gælde i forhold til en forbruger, som har fået overdraget krav fra andre forbrugere. Artikel 16, stk. 1, indebærer således nødvendigvis, at der er indgået en aftale mellem forbrugeren og den pågældende erhvervsdrivende (præmis 44 og 45).

En overdragelse af krav kan i øvrigt ikke i sig selv have betydning for fastlæggelsen af den kompetente ret. Heraf følger, at retter ikke kan anses for at have kompetence i kraft af en koncentration af flere krav hos en enkelt sagsøger. Forordningen finder ikke anvendelse på et søgsmål som det foreliggende, der er anlagt af en forbruger (præmis 48 og 49 samt domskonklusionens punkt 2).

3. Forbrugerbeskyttelse

Dom af 16. oktober 2008, Bundesverband der Verbraucherzentralen (C-298/07, EU:C:2008:572)

DIV var et selskab, som solgte bilforsikringer, og som udelukkende udbød sine tjenesteydelser over internettet. På dets hjemmeside angav selskabet sin postadresse og sin e-mailadresse, men ikke sit telefonnummer. Telefonnummeret blev først oplyst, efter at der var indgået en kontrakt om tegning af en forsikring. Derimod havde personer, som var interesseret i DIV's ydelser, mulighed for at stille selskabet spørgsmål ved hjælp af en online-spørgeformular, hvor spørgsmålene blev besvaret via e-post. Bundesverband der Verbraucherzentralen (den tyske sammenslutning af forbrugerorganisationer) var imidlertid af den opfattelse, at DIV havde pligt til at angive sit telefonnummer på sin hjemmeside. Ifølge Bundesverband var dette den eneste måde, hvorpå der kunne sikres en direkte kommunikation.

Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, Tyskland) besluttede at spørge Domstolen, om artikel 5, stk. 1, litra c), i direktiv 2000/31/EF¹⁶ kræver, at der angives et telefonnummer.

Domstolen fastslog, at artikel 5, stk. 1, litra c), i direktiv 2000/31/EF skal fortolkes således, at tjenesteyderen har pligt til, forud for indgåelsen af en kontrakt med tjenestemodtagerne, foruden angivelsen af sin e-postadresse at give andre oplysninger, som gør det muligt hurtigt at kontakte tjenesteyderen og kommunikere direkte og konkret med denne.

Disse oplysninger skal ikke nødvendigvis bestå i et telefonnummer. De kan bestå i en online-spørgeformular, ved hjælp af hvilken tjenestemodtagerne kan henvende sig over internettet til tjenesteyderen, og som denne kan besvare via e-post, med undtagelse af situationer, hvor tjenestemodtageren, som efter at have taget elektronisk kontakt til tjenesteyderen ikke har adgang til det elektroniske netværk, anmoder sidstnævnte om adgang til en ikke-elektronisk kommunikationsvej (præmis 40 og domskonklusionen).

Dom af 3. september 2009, Messner (C-489/07, EU:C:2009:502)

Den tyske forbruger Pia Messner havde fortrudt sit køb af en bærbar computer via internettet. Sælgeren af computeren havde afvist at afhjælpe en fejl, der opstod otte måneder efter købet, uden beregning. Pia Messner havde efterfølgende tilkendegivet, at hun trådte tilbage fra købsaftalen, og tilbød at sende den bærbare computer tilbage til sælgeren mod samtidig tilbagebetaling af købesummen. Denne tilbagetræden fra aftalen fandt sted inden for den i BGB (den tyske borgerlige lovbog) fastsatte frist, da Pia Messner ikke havde modtaget de oplysninger efter loven, der fik fristen for fortrydelsesretten til at løbe. Pia Messner anlagde sag ved Amtsgericht Lahr (byretten i Lahr, Tyskland) med påstand om, at sælgeren tilpligtedes at betale et beløb på 278 EUR. Sælgeren bestred kravet, idet han gjorde gældende, at Pia Messner under alle omstændigheder skyldte ham en erstatning for den værdiforringelse, der svarede til næsten otte måneders uindskrænket brug af den bærbare computer.

I dommen fastslog Domstolen, at bestemmelserne i artikel 6, stk. 1, andet punktum, og artikel 6, stk. 2, i direktiv 97/7/EF¹⁷ skal fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning, hvorefter sælgeren

¹⁶ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8.6.2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked (EFT L 178 af 17.7.2000, s. 1).

kan forlange, at forbrugeren betaler erstatning for værdiforringelsen ved brug af et gode, der er erhvervet i henhold til en aftale om fjernsalg, i et tilfælde hvor sidstnævnte rettidigt har udøvet sin fortrydelsesret.

I tilfælde af, at forbrugeren skulle betale en sådan erstatning for værdiforringelse af den årsag alene, at den pågældende har haft mulighed for at bruge godet i det tidsrum, hvor det var i dennes besiddelse, ville forbrugeren således kun kunne udøve sin fortrydelsesret mod betaling af denne erstatning. En sådan konsekvens ville være i klar modstrid med ordlyden af og formålet med artikel 6, stk. 1, andet punktum, og artikel 6, stk. 2, i direktiv 97/7/EF og ville navnlig fratage forbrugeren muligheden for frit og uden pres at udnytte den betænkningstid, som denne er indrømmet ved direktivet.

Fortrydelsesretten ville endvidere fungere dårligere og mindre effektivt, hvis forbrugeren blev pålagt at betale erstatning for værdiforringelsen alene som følge af det forhold, at denne har undersøgt og afprøvet godet. For så vidt som fortrydelsesretten netop har til formål at give forbrugeren denne mulighed, kan den omstændighed, at denne har udnyttet muligheden, ikke have som konsekvens, at forbrugeren kun kan udøve denne ret mod betaling af en erstatning.

Bestemmelserne er imidlertid ikke til hinder for, at forbrugeren pålægges at betale erstatning for værdiforringelse ved brug af godet i tilfælde af, at den pågældende har gjort brug af godet på en måde, der er uforenelig med civile retlige principper, såsom princippet om god tro eller forbuddet mod uberettiget vinding, på den betingelse, at direktivets formål og navnlig virkningen og effektiviteten af fortrydelsesretten ikke bringes i fare, hvilket det påhviler den nationale ret at afgøre (præmis 23, 24 og 29 samt domskonklusionen).

Dom af 15. april 2010, Heinrich Heine (C-511/08, EU:C:2010:189)

Postordresalgsvirksomheden Heinrich Heine havde i sine almindelige forretningsbetingelser bestemt, at forbrugeren skulle betale et fast beløb på 4,95 EUR i forsendelsesomkostninger. Dette beløb beholdt leverandøren, selv om forbrugeren gjorde sin fortrydelsesret gældende. Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen, der er en tysk forbrugerorganisation, anlagde sag mod Heinrich Heine med påstand om forbud mod denne praksis, idet forbrugeren efter dens opfattelse ikke burde pålægges forsendelsesomkostningerne, når denne udøvede fortrydelsesretten. Ifølge Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, Tyskland) fremgår det ikke udtrykkeligt af tysk ret, at køberen indrømmes nogen ret til at få tilbagebetalt omkostninger ved forsendelse af den bestilte vare. Da Bundesgerichtshof var i tvivl om, hvorvidt det var foreneligt med direktiv 97/7/EF¹⁸ at lade forbrugeren afholde omkostningerne ved levering af varen, selv om denne havde gjort sin fortrydelsesret gældende, bad den Domstolen om at fortolke direktivet.

I dommen fastslog Domstolen, at artikel 6, stk. 1, første afsnit, andet punktum, og artikel 6, stk. 2, i direktiv 97/7/EF skal fortolkes således, at de er til hinder for nationale bestemmelser, hvorefter leverandøren i en aftale vedrørende fjernsalg kan pålægge forbrugeren omkostningerne ved forsendelsen af varen i tilfælde af, at forbrugeren gør sin fortrydelsesret gældende.

Disse bestemmelser tillader således kun leverandøren at pålægge forbrugeren de direkte udgifter i forbindelse med tilbagelevering af varen i tilfælde af, at sidstnævnte gør sin fortrydelsesret gældende. Hvis forsendelsesomkostningerne også skulle pålægges forbrugeren, ville denne omstændighed, som nødvendigvis ville få forbrugeren til at opgive at gøre sin fortrydelsesret gældende, være i strid med selve formålet med direktivets artikel 6.

¹⁷ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF af 20.5.1997 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg (EFT L 144 af 4.6.1997, s. 19).

¹⁸ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF af 20.5.1997 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg (EFT L 144 af 4.6.1997, s. 19).

Pålæggelsen af sådanne omkostninger ville desuden drage den lige fordeling af risici mellem parterne i aftaler vedrørende fjernsalg i tvivl, idet den ville lade forbrugeren bære alle omkostninger med tilknytning til varens transport (præmis 55-57 og 59 samt domskonklusionen).

Dom af 6. juli 2017, Air Berlin (C-290/16, EU:C:2017:523)

Det tyske luftfartsselskab Air Berlin havde i sine almindelige forretningsbetingelser indsat en klausul om, at der blev fratrukket et ekspeditionsgebyr på 25 EUR i det beløb, der skulle tilbagebetales til passageren, når denne afbestilte sin flybillet til sparetakst eller ikke benyttede den. Denne klausul var ifølge Bundesverband der Verbraucherzentralen (den tyske sammenslutning af forbrugerorganisationer) ugyldig i henhold til tysk ret, fordi den stillede kunderne uforholdsmæssigt ringe. Air Berlin måtte desuden ikke opkræve et særskilt gebyr for at opfylde en lovmæssig forpligtelse. Bundesverband havde derfor anlagt et søgsmål med påstand om forbud mod Air Berlin.

I forbindelse med dette søgsmål havde Bundesverband anfægtet Air Berlins praksis med hensyn til præsentation af priser på selskabets websted. I 2010 havde Bundesverband simuleret en onlinereservation, hvor den havde konstateret, at de skatter og afgifter, der blev vist, var væsentligt lavere end dem, som de pågældende lufthavne faktisk opkrævede. Bundesverband var af den opfattelse, at denne praksis kunne vildlede forbrugeren, og at den var i strid med de regler om prisgennemsigtighed, der er fastsat i de EU-retlige bestemmelser om drift af lufttrafiktjenester¹⁹. Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, Tyskland) anmodede Domstolen om at oplyse dels, om forordning (EF) nr. 1008/2008 skal fortolkes således, at luftfartsselskaber skal angive afgifternes faktiske størrelse ved offentliggørelsen af deres flybilletpriser og derfor ikke må inddrage dem delvis i deres flybilletpriser, dels, om den nævnte forordning er til hinder for at anvende en national bestemmelse om almindelige forretningsbetingelser, som er baseret på EU-retten, og hvorefter der af kunder, som ikke har benyttet en flybillet eller har afbestilt den, ikke må opkræves et særskilt ekspeditionsgebyr herfor.

Domstolen svarede, at artikel 23, stk. 1, tredje punktum, i forordning (EF) nr. 1008/2008 skal fortolkes således, at luftfartsselskaber ved offentliggørelsen af deres flybilletpriser særskilt skal angive den faktiske størrelse af de i denne forordning omhandlede skatter, lufthavnsafgifter og andre afgifter, tillæg eller gebyrer, som kunderne skal betale. De kan følgelig ikke inddrage disse – end ikke delvis – i deres flybilletpriser. Artikel 23, stk. 1, i forordning (EF) nr. 1008/2008 har bl.a. til formål at sikre information om og gennemsigtighed i priser for trafikflyvninger fra en lufthavn beliggende på en medlemsstats område, og følgelig medvirker den til at sikre beskyttelsen af den kunde, som benytter disse ydelser. En anden fortolkning vil desuden fratage denne bestemmelse enhver effektiv virkning (præmis 29-32 og 36 samt domskonklusionens punkt 1).

Artikel 22, stk. 1, i forordning (EF) nr. 1008/2008 skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for, at anvendelsen af en national lovgivning til gennemførelse af direktiv 93/13/EØF kan føre til, at en klausul i almindelige forretningsbetingelser, i henhold til hvilken der af kunder, som ikke har benyttet en flybillet eller har afbestilt den, kan opkræves et særskilt ekspeditionsgebyr herfor, erklæres ugyldig. Domstolen konstaterede i denne forbindelse, at de generelle krav til beskyttelse af forbrugerne mod urimelige kontraktvilkår ligeledes finder anvendelse på luftbefordringsaftaler.

Ifølge femte betragtning til forordning (EØF) nr. 2409/92, ophævet ved forordning nr. 1008/2008, var det således hensigtsmæssigt, at »fri prisfastsættelse ledsages af passende foranstaltninger til beskyttelse af forbrugernes og branchens interesser«.

4. Beskyttelse af personoplysninger

¹⁹ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1008/2008 af 24.9.2008 om fælles regler for driften af lufttrafiktjenester i Fællesskabet (EUT L 293 af 31.10.2008, s. 3).

Dom af 1. oktober 2015, Weltimmo (C-230/14, EU:C:2015:639)²⁰

Weltimmo, et selskab med hjemsted i Slovakiet, administrerede en internetside med annoncer for ejendomme beliggende i Ungarn. I denne forbindelse behandlede selskabet annoncørernes personoplysninger. Annoncerne var gratis i en måned og skulle betales efter denne måneds udløb. Et betydeligt antal annoncører havde via e-mail anmodet om sletning af deres annoncer efter udløbet af den første måned og ved samme lejlighed anmodet om sletning af deres personlige oplysninger. Weltimmo havde imidlertid ikke foretaget en sådan sletning og havde udstedt regninger til de berørte for sine tjenester. Som følge af den manglende betaling af de fakturerede beløb havde selskabet videregivet annoncørernes personoplysninger til inkassofirmaer. Annoncørerne havde indgivet klager til den ungarske myndighed, der er ansvarlig for databeskyttelse. Myndigheden pålagde Weltimmo en bøde på 10 mio. ungarske forint (HUF) (ca. 32 000 EUR) for overtrædelse af den ungarske lov, der gennemførte direktiv 95/46/EF²¹.

Weltimmo indbragte herefter tilsynsmyndighedens afgørelse for de ungarske domstole. Kúria (øverste domstol, Ungarn), der skulle træffe afgørelse i kassationssagen, anmodede Domstolen om at oplyse, om det nævnte direktiv gjorde det muligt for den ungarske tilsynsmyndighed at anvende den ungarske lov, der var vedtaget på grundlag af direktivet, og at pålægge en bøde i henhold til denne lov.

Domstolen henviste til, at der af 19. betragtning til direktiv 95/46/EF følger en fleksibel forståelse af begrebet etablering. Med henblik på at fastslå, om et registeransvarligt selskab er etableret i en anden medlemsstat end den medlemsstat eller det tredjeland, hvor det er registreret, bør der således foretages en vurdering af, i hvor høj grad strukturen er permanent, og i hvilken grad der faktisk udøves aktiviteter i denne anden medlemsstat. Dette gør sig navnlig gældende for virksomheder, der udelukkende udbyder tjenesteydelser på internettet (præmis 29).

Ifølge Domstolen skal artikel 4, stk. 1, litra a), i direktiv 95/46/EF fortolkes således, at den gør det muligt at anvende en anden medlemsstats lovgivning om beskyttelse af personoplysninger end den medlemsstats, hvor den registeransvarlige er registreret, for så vidt som denne via en permanent struktur på denne medlemsstats område udøver en faktisk og reel aktivitet. Derimod har det ingen relevans, hvilket statsborgerskab de personer har, der er berørt af denne behandling af personoplysninger (præmis 41 og domskonklusionens punkt 1).

I et tilfælde, hvor en medlemsstats tilsynsmyndighed konkluderer, at den ret, der finder anvendelse, ikke er denne medlemsstats ret, men en anden medlemsstats ret, skal dette direktivs artikel 28, stk. 1, 3 og 6, fortolkes således, at denne tilsynsmyndighed ikke kan udøve beføjelser til at gribe effektivt ind. Tilsynsmyndigheden kan derfor ikke på grundlag af denne medlemsstats ret pålægge en registeransvarlig, der behandler disse oplysninger, sanktioner, når denne ikke er etableret på medlemsstatens område. Det følger således af de krav, der udspringer af den berørte medlemsstats territoriale suverænitet, af legalitetsprincippet og af begrebet retsstat, at sanktionsbeføjelsen i princippet ikke kan udøves uden for de lovmæssige rammer, inden for hvilke en administrativ myndighed er bemyndiget til at handle i overensstemmelse med retten i den medlemsstat, den henhører under (præmis 56 og 60 samt domskonklusionens punkt 2).

Dom af 6. oktober 2015 (Store Afdeling), Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650)²²

Maximilian Schrems, en østrigsk statsborger, havde anvendt Facebook siden 2008. Oplysninger, som Maximilian Schrems havde givet til Facebook, var af Facebooks irske datterselskab helt eller delvist

²⁰ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2015, s. [54].

²¹ Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 95/46/EF af 24.10.1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (EFT L 281 af 23.11.1995, s. 31).

²² Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2015, s. [52].

blevet overført til servere, som befandt sig i USA, hvor de blev genstand for en behandling. Maximilian Schrems havde indgivet en klage til den irske tilsynsmyndighed, da han i lyset af Edward Snowdens afsløringer om de amerikanske efterretningstjenesters aktiviteter (navnlig aktiviteterne i National Security Agency, »NSA«) mente, at USA's lovgivning og praksis ikke sikrede en tilstrækkelig beskyttelse mod de offentlige myndigheders overvågning af de oplysninger, der blev overført til dette land. Den irske myndighed havde afvist klagen, hvilket den bl.a. havde begrundet med, at Kommissionen i sin beslutning af 26. juli 2000²³ havde fastslået, at USA sikrede et tilstrækkeligt beskyttelsesniveau for videregivne personoplysninger inden for rammerne af den såkaldte safe harbor-ordning.

Sagen blev indbragt for High Court (ret i første instans, Irland), som ønskede oplyst, om Kommissionens beslutning bevirker, at en national tilsynsmyndighed forhindres i at behandle en klage, hvori det gøres gældende, at et tredjeland ikke sikrer et tilstrækkeligt beskyttelsesniveau, og i givet fald suspenderer den omtvistede overførsel af oplysninger.

Domstolen svarede, at den transaktion, der består i at overføre personoplysninger fra en medlemsstat til et tredjeland, som sådan udgør en behandling af personoplysninger som omhandlet i artikel 2, litra b), i direktiv 95/46/EF²⁴ foretaget på en medlemsstats område. De nationale myndigheder er derfor blevet tillagt beføjelse til at undersøge, om en videregivelse af personoplysninger fra den medlemsstat, som myndighederne henhører under, til et tredjeland overholder de ved direktiv 95/46/EF fastsatte krav (præmis 43-45 og 47).

Så længe Kommissionens afgørelse ikke er blevet erklæret ugyldig af Domstolen, som er enekompetent til at fastslå ugyldigheden af en EU-retsakt, er det således korrekt, at medlemsstaterne og deres organer ikke kan vedtage foranstaltninger, der er i strid med denne afgørelse, såsom retsakter, ved hvilke det med bindende virkning tilsigtes at konstatere, at det i afgørelsen omhandlede tredjeland ikke sikrer et tilstrækkeligt beskyttelsesniveau. For det tilfælde, at en kontrolmyndighed når frem til den konklusion, at de forhold, der er blevet gjort gældende til støtte for en persons anmodning om beskyttelse af rettigheder og frihedsrettigheder i forbindelse med behandlingen af vedkommendes personoplysninger, savner grundlag, og som følge heraf afviser anmodningen, skal den person, der har indgivet anmodningen, have adgang til de retslige retsmidler, der gør det muligt for den pågældende at bestride en sådan bebyrdende retsakt ved de nationale domstole. I det modsatte tilfælde, hvor den nævnte myndighed finder, at de klagepunkter, som er fremsat af den person, der har indgivet en sådan anmodning, er begrundede, skal myndigheden kunne anlægge sag i overensstemmelse med artikel 28, stk. 3, første afsnit, tredje led, i direktiv 95/46/EF, sammenholdt med bl.a. artikel 8, stk. 3, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (præmis 51, 52, 61, 62, 64 og 65).

Artikel 25, stk. 6, i direktiv 95/46/EF, sammenholdt med artikel 7, 8 og 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, skal fortolkes således, at en afgørelse vedtaget i henhold til denne bestemmelse, hvorved Kommissionen fastslår, at et tredjeland sikrer et tilstrækkeligt beskyttelsesniveau, ikke er til hinder for, at en medlemsstats tilsynsmyndighed behandler en persons anmodning om beskyttelse af vedkommendes rettigheder og frihedsrettigheder i forbindelse med behandlingen af personoplysninger, der vedrører den pågældende, og som er blevet videregivet fra en medlemsstat til dette tredjeland, når denne person gør gældende, at den gældende lovgivning og praksis i tredjelandet ikke sikrer et tilstrækkeligt beskyttelsesniveau (præmis 58, 59, 63 og 66 samt domskonklusionens punkt 1).

Udtrykket »et tilstrækkeligt beskyttelsesniveau« i artikel 25, stk. 6, i direktiv 95/46/EF skal forstås således, at det opstiller et krav om, at dette tredjeland på grundlag af dets nationale lovgivning eller dets internationale forpligtelser faktisk sikrer et beskyttelsesniveau for frihedsrettighederne og de

23 Kommissionens beslutning 2000/520/EF af 26.7.2000 i henhold til direktiv 95/46 om tilstrækkeligheden af den beskyttelse, der opnås ved hjælp af safe harbor-princippet til beskyttelse af privatlivets fred og de dertil hørende hyppige spørgsmål fra det amerikanske handelsministerium (EFT L 215 af 25.8.2000, s. 7).

24 Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 95/46/EF af 24.10.1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (EFT L 281 af 23.11.1995, s. 31).

grundlæggende rettigheder, som i det væsentlige svarer til det niveau, der er sikret inden for Unionen i medfør af dette direktiv, sammenholdt med Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (præmis 73, 75, 76 og 78).

Safe harbor-princippet finder således udelukkende anvendelse på de selvcertificerede amerikanske foretagender, der modtager personoplysninger fra Unionen, uden at der stilles krav om, at de offentlige myndigheder i USA skal overholde de nævnte principper. Beslutning 2000/520 åbner desuden op for, at der på grundlag af kravene vedrørende statens sikkerhed og almenvellet eller på grundlag af den nationale amerikanske lovgivning foretages indgreb i de grundlæggende rettigheder hos de personer, hvis personoplysninger bliver eller kan blive videregivet fra Unionen til USA, uden at det konstateres, om der i USA foreligger regler af statslig karakter, hvorved det tilsigtes at begrænse eventuelle indgreb i disse rettigheder, og uden at det fremgår, om der foreligger en effektiv domstolsbeskyttelse mod indgreb af denne art.

Kommissionen har desuden overskredet den kompetence, som den er blevet tillagt i artikel 25, stk. 6, i direktiv 95/46/EF, sammenholdt med Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, ved at vedtage artikel 3 i beslutning 2000/520/EF, der som følge heraf er ugyldig (præmis 82, 87-89, 96-98 og 102-105 samt domskonklusionens punkt 2).

5. Ophavsret

*Dom af 3. juli 2012 (Store Afdeling), UsedSoft (C-128/11, EU:C:2012:407)*²⁵

Selskabet Oracle udviklede og distribuerede EDB-programmer, der fungerede som »client-server«-software, bl.a. via download fra internettet. Kunden downloadede en kopi af programmet direkte til sin computer. Brugsretten indbefattede retten til at lagre kopien af programmet varigt på en server og give 25 brugere adgang til programmet. Ifølge licensaftalerne opnåede kunden en tidsbegrænset og ikke-overdragelig brugsret udelukkende til brug for sine interne forretningsformål. Den tyske virksomhed UsedSoft markedsførte licenser, som den købte af Oracles kunder. De af UsedSofts kunder, der ikke allerede havde den pågældende software, downloadede den direkte fra Oracles hjemmeside efter at have erhvervet en »brugt« licens. Kunder, der allerede havde denne software, kunne tilkøbe en licens eller en del af en licens til yderligere brugere. Kunderne downloadede i så fald softwaren i arbejdsstationen på disse andre brugeres arbejdsstationer.

Oracle anlagde sag mod UsedSoft ved de tyske domstole med påstand om forbud mod, at virksomheden anvendte denne praksis. Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, Tyskland) anmodede Domstolen om at oplyse, hvordan direktiv 2009/24/EF²⁶ om retlig beskyttelse af EDB-programmer skulle fortolkes i denne sammenhæng.

Ifølge Domstolen skal artikel 4, stk. 2, i direktiv 2009/24/EF fortolkes således, at retten til spredning af en kopi af et EDB-program udtømmes, såfremt indehaveren af ophavsretten, der har givet samtykke, eventuelt vederlagsfrit, til download af denne kopi fra internettet til et medium, ligeledes har videregivet en brugsret til kopien uden tidsbegrænsning mod betaling af en pris, der gør det muligt for denne at opnå et vederlag, der svarer til den økonomiske værdi af kopien af det værk, som den pågældende ejer.

Download af en kopi af et EDB-program og indgåelse af en brugerlicenskontrakt hertil udgør et udeleligt hele. De nævnte handlinger indebærer en overdragelse af ejendomsretten til kopien af det pågældende EDB-program. I denne henseende er det uden betydning, om kopien af EDB-programmet er blevet stillet

²⁵ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2012, s. 37.

²⁶ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/24/EF af 23.4.2009 om retlig beskyttelse af edb-programmer (EUT L 111 af 5.5.2009, s. 16).

til rådighed for kunden ved hjælp af download eller ved hjælp af et fysisk medium såsom en CD-ROM eller en DVD (præmis 44-47 og 72 samt domskonklusionens punkt 1).

Artikel 4, stk. 2, og artikel 5, stk. 1, i direktiv 2009/24/EF skal desuden fortolkes således, at i tilfælde af videresalg af en brugerlicens, der indebærer videresalg af en kopi af et EDB-program, der er downloadet fra ophavsmandens hjemmeside, hvilken licens oprindeligt af den nævnte ophavsmand var blevet tildelt den første erhverver, vil den anden erhverver og alle efterfølgende erhververe af den nævnte licens med rette kunne påberåbe sig, at spredningsretten er udtømt som fastsat i dette direktivs artikel 4, stk. 2, og drage fordel af retten til reproduktion (præmis 88 og domskonklusionens punkt 2).

*Dom af 10. november 2016, Vereniging Openbare Bibliotheken (C-174/15, EU:C:2016:856)*²⁷

I Nederlandene var offentlige bibliotekers udlån af e-bøger ikke omfattet af ordningen for offentligt udlån af traditionelle bøger. Offentlige biblioteker gjorde e-bøger offentligt tilgængelige på internettet på grundlag af licensaftaler med rettighedshaverne. Vereniging Openbare Bibliotheken, som er en sammenslutning af offentlige biblioteker (herefter »VOB«), var af den opfattelse, at ordningen for traditionelle bøger ligeledes burde gælde for digitalt udlån. I denne forbindelse havde VOB anlagt sag mod Stichting Leenrecht, som er en stiftelse, der har fået til opgave at opkræve vederlag til ophavsmænd, med påstand om, at dette fastslås ved en konstaterende dom. VOB's søgsmål vedrørte udlån efter »one copy, one user«-modellen, dvs. udlån af et eksemplar af en bog i digital form, hvor udlånet foretages ved, at dette eksemplar placeres på et offentligt biblioteks server, og ved, at det gøres muligt for en bruger at gengive det nævnte eksemplar ved at downloade det til sin egen computer, idet der i udlånsperioden kun kan downloades et enkelt eksemplar, og idet det eksemplar, som den pågældende bruger har downloadet, ikke længere kan anvendes af vedkommende efter udløbet af denne periode. Rechtbank Den Haag (retten i første instans i Haag, Nederlandene), for hvem tvisten var blevet indbragt, anmodede Domstolen om at oplyse, om artikel 1, stk. 1, artikel 2, stk. 1, litra b), og artikel 6, stk. 1, i direktiv 2006/115/EF²⁸ skal fortolkes således, at begrebet »udlån« omfatter et sådant udlån af et eksemplar af en bog i digital form, og om det nævnte direktiv er til hinder for en sådan praksis.

Ifølge Domstolen skal artikel 1, stk. 1, artikel 2, stk. 1, litra b), og artikel 6, stk. 1, i direktiv 2006/115/EF om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret fortolkes således, at begrebet »udlån« som omhandlet i disse artikler omfatter »one copy, one user«-modellen.

Begrebet »udlejning« i artikel 2, stk. 1, litra a), i direktiv 2006/115/EF skal derfor forstås således, at det udelukkende vedrører materielle frembringelser, og begrebet »eksemplar« i direktivets artikel 1, stk. 1, skal forstås således, at det – for så vidt angår udlejning – udelukkende vedrører eksemplarer, der er fastholdt i en fysisk form. En sådan konklusion støttes i øvrigt af det formål, der forfølges med det nævnte direktiv. I fjerde betragtning til dette direktiv anføres således bl.a., at den beskyttelse, som ophavsretten yder, bør tilpasses den nye økonomiske situation såsom nye former for udnyttelse (præmis 35, 39, 44-46 og 54 samt domskonklusionens punkt 1).

EU-retten skal desuden fortolkes således, at den ikke er til hinder for, at en medlemsstat gør anvendelsen af artikel 6, stk. 1, i direktiv 2006/115/EF betinget af, at eksemplaret af en bog i digital form, som et offentligt bibliotek har stillet til rådighed, er blevet bragt i omsætning ved et første salg eller anden overdragelse af ejendomsret i Unionen af indehaveren af retten til spredning til almenheden eller med dennes samtykke som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 2001/29/EF²⁹. Medlemsstaterne må ikke forhindres i efter omstændighederne at fastsætte yderligere betingelser, der kan forbedre beskyttelsen

²⁷ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2016, s. 58.

²⁸ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/115/EF af 12.12.2006 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EUT L 376 af 27.12.2006, s. 28).

²⁹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22.5.2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (EFT L 167 af 22.6.2001, s. 10).

af ophavsretten ud over, hvad der udtrykkeligt er fastsat i den nævnte bestemmelse (præmis 61 og 65 samt domskonklusionens punkt 2).

Artikel 6, stk. 1, i direktiv 2006/115/EF skal fortolkes således, at den er til hinder for, at den undtagelse om offentligt udlån, som den fastsætter, finder anvendelse i forhold til et offentligt biblioteks tilrådighedsstillelse af et eksemplar af en bog i digital form, hvis eksemplaret er erhvervet fra en ulovlig kilde (præmis 67, 68 og 72 samt domskonklusionens punkt 3).

Dom af 8. september 2016, GS Media (C-160/15, EU:C:2016:644)³⁰

GS Media administrerede internetstedet GeenStijl, som var et af de ti mest besøgte nyhedssteder i Nederlandene. I 2011 havde GS Media offentliggjort en artikel og et hyperlink, som henviste læserne til et australsk netsted, hvor der blev vist fotografier af Britt Geertruida Dekker. Disse fotografier var blevet offentliggjort på det australske netsted uden samtykke fra Sanoma, som udgav tidsskriftet Playboy, og som var indehaver af ophavsretten til de pågældende fotografier. Til trods for Sanomas opfordringer havde GS Media nægtet at fjerne det pågældende hyperlink. Da det australske netsted havde fjernet fotografierne på opfordring fra Sanoma, havde GeenStijl offentliggjort en ny artikel, som også indeholdt et hyperlink til et andet netsted, hvor man kunne se de pågældende fotografier. Det sidstnævnte netsted havde også efterkommet Sanomas opfordring om, at fotografierne blev fjernet. På GeenStijls forum indsatte internetbrugerne dernæst nye links til andre netsteder, hvor fotografierne kunne ses. Efter Sanomas opfattelse havde GS Media krænket ophavsretten. Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol), for hvilken der blev iværksat kassationsanke, forelagde Domstolen et spørgsmål herom. I henhold til direktiv 2001/29/EF³¹ skal enhver overføring af et værk til almenheden tillades af indehaveren af ophavsrettigheden.

Ifølge Domstolen skal artikel 3, stk.1, i direktiv 2001/29/EF fortolkes således, at med henblik på at afgøre, om placeringen på en internetside af hyperlinks til beskyttede værker, som er frit tilgængelige på en anden internetside uden tilladelse fra indehaveren af ophavsretten, udgør en »overføring til almenheden« som omhandlet i denne bestemmelse, skal det fastslås, om disse links er anbragt uden vinding for øje af en person, som ikke vidste, eller som ikke med rimelighed kunne vide, at disse værker ulovligt var blevet offentliggjort på denne anden internetside, eller om anbringelsen af disse links derimod er sket med vinding for øje, i hvilken situation en sådan viden må formodes at foreligge.

Når det derimod konstateres, at en sådan person vidste, eller burde vide, at det hyperlink, som den pågældende har indsat, giver adgang til et værk, som ulovligt er offentliggjort på internettet, f.eks. fordi dette er blevet meddelt af indehaverne af ophavsretten, udgør denne anbringelse en »overføring til almenheden« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF. Når der placeres hyperlinks med vinding for øje, må det forventes af den person, der foretager placeringen, at den pågældende foretager den nødvendige kontrol med henblik på at sikre sig, at det omhandlede værk ikke ulovligt er offentliggjort på det netsted, som disse hyperlinks henviser til. Under disse omstændigheder, og forudsat at denne afkræftelige formodning ikke afkræftes, udgør den handling, der består i at placere et hyperlink til et værk, der ulovligt er offentliggjort på internettet, en »overføring til almenheden« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF (præmis 33, 47-51 og 55 samt domskonklusionen).

³⁰ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2016, s. [57].

³¹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22.5.2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (EFT L 167 af 22.6.2001, s. 10).

Dom af 14. juni 2017, Stichting Brein (C-610/15, EU:C:2017:456)³²

Ziggo og XS4ALL var udbydere af internetadgang. En væsentlig del af deres abonnenter gjorde brug af online-delingsplatformen »The Pirate Bay«. På denne platform kunne brugerne dele og downloade fragmenterede værker (»torrents«-filer), som befandt sig på deres egne computere. Størstedelen af de pågældende filer var ophavsretligt beskyttede værker, som rettighedshaverne ikke havde givet administratorerne og brugerne af denne platform tilladelse til at dele. Stichting Brein, som er en nederlandsk stiftelse, der forsvarer indehavere af ophavsrettigheders interesser, havde anlagt sag ved de nederlandske domstole med påstand om, at det blev pålagt Ziggo og XS4ALL at blokere domænenavnene og IP-adresserne for »The Pirate Bay«.

Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) ønskede nærmere bestemt oplyst, om en delingsplatform som »The Pirate Bay« foretager en »overføring til almenheden« som omhandlet i direktiv 2001/29/EF³³ og derfor kan krænke ophavsretten.

Domstolen fastslog, at begrebet »overføring til almenheden« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF skal fortolkes således, at det omfatter tilrådighedsstilling og forvaltning på internettet af en delingsplatform, som ved indeksering af meta-informationer vedrørende de beskyttede værker og ved at udbyde en søgemaskine gør det muligt for brugerne af denne platform at lokalisere disse værker og dele dem inden for rammerne af et peer-to-peer-netværk.

Domstolen bemærkede, at som det fremgår af 23. betragtning til direktiv 2001/29/EF, omfatter ophavsmænds ret til overføring til almenheden, som omhandles i denne artikel 3, stk. 1, enhver form for trådbunden eller trådløs transmission eller retransmission af et værk til den del af almenheden, som ikke befinder sig på det sted, hvorfra overføringen finder sted, herunder udsendelse i radio og fjernsyn.

Domstolen har i denne forbindelse allerede fastslået, at den omstændighed, at der på en internetside leveres klikbare links til beskyttede værker, som er offentliggjort uden adgangsrestriktioner på en anden internetside, giver den første internetsides brugere en direkte adgang til disse værker. Dette er også tilfældet for salg af en medieafspiller, hvorpå der er præinstalleret add-ons, der er tilgængelige på internettet, og som indeholder hyperlinks til websteder, der er frit tilgængelige for offentligheden, og hvor værker, der er ophavsretligt beskyttede, stilles til rådighed for almenheden uden rettighedshavernes tilladelse. Det kan derfor af denne retspraksis udledes, at enhver handling, hvorved en bruger – på et fuldt oplyst grundlag – giver sine kunder adgang til beskyttede værker, vil kunne udgøre en »overføring« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF.

For at falde ind under begrebet »overføring til almenheden« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29/EF skal de beskyttede værker faktisk overføres til en almenhed. Begrebet »almenhed« indebærer en vis minimumsgrænse. Det er således ikke kun relevant at vide, hvor mange personer der har sideløbende adgang til det samme værk, men ligeledes hvor mange personer der har adgang til værket efter hinanden (præmis 30-34, 40, 41 og 48 samt domskonklusionen).

II. Rammebestemmelserne for e-handelen

1. Reklame

³² Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2017, s. [70].

³³ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22.5.2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (EFT L 167 af 22.6.2001, s. 10).

Dom af 23. marts 2010 (Store Afdeling), Google France (forenede sager C-236/08 – C-238/08, EU:C:2010:159)³⁴

Selskabet Google drev en søgemaskine på internettet og udbød bl.a. en søge- og annonceringsydelse mod betaling med navnet »AdWords«. Denne ydelse gjorde det muligt for erhvervsdrivende ved hjælp af et eller flere søgeord at få vist et salg fremmende link til deres websider ledsaget af et reklamebudskab. Vuitton, der var indehaver af EF-varemærket »Vuitton« og af andre franske varemærker, var blevet opmærksom på, at når internetbrugere ved brug af Google indtastede ord, som svarede til disse varemærker, blev der vist links til websteder, som udbød efterligninger af Vuitton-produkter, og til websteder for konkurrenter, som var indehavere af andre varemærker. Cour de cassation (kassationsdomstol, Frankrig) anmodede Domstolen om at oplyse, om det er lovligt, at der i forbindelse med en søge- og annonceringsydelse på internettet som søgeord anvendes tegn, som svarer til varemærker, uden at indehaverne af disse varemærker har givet deres samtykke.

Domstolen fastslog, at en sådan udbyder af en søge- og annonceringsydelse på internettet ikke gør brug af dette tegn som omhandlet i artikel 5, stk. 1 og 2, i direktiv 89/104/EØF³⁵ eller artikel 9, stk. 1, i forordning (EF) nr. 40/94³⁶, selv om udbyderen giver annoncører mulighed for at vælge tegn som søgeord, der er identiske med varemærker, lagrer disse tegn og viser klienternes annoncer ved hjælp af disse søgeord. Tredjemands brug af et tegn, der er identisk med eller ligner en indehavers varemærke, forudsætter, at denne gør brug af tegnet i forbindelse med sin egen kommercielle kommunikation, og udgør en brug i det nævnte direktivs forstand, såfremt formålet med visningen er at vildlede internetbrugere vedrørende oprindelsen af den pågældendes varer eller tjenesteydelser (præmis 53-57, 71-73 og 105 samt domskonklusionens punkt 2).

Indehaveren af et varemærke kan forbyde en annoncør at reklamere, såfremt reklamen kun med vanskelighed giver den gennemsnitlige internetbruger mulighed for at gøre sig bekendt med, om de i annoncen omhandlede varer eller tjenesteydelser hidrører fra varemærkeindehaveren eller fra en tredjemand. Varemærkets væsentligste funktion består i at give internetbrugere mulighed for at adskille varemærkeindehaverens varer eller tjenesteydelser fra varer eller tjenesteydelser med en anden oprindelse (præmis 84, 85, 87-90 og 99 samt domskonklusionens punkt 1).

Virksomhederne af tredjemands brug af det tegn, der er identisk med varemærket, udgør imidlertid ikke i sig selv et indgreb i varemærkets reklamefunktion (præmis 91-95). Artikel 14 i direktiv 2000/31/EF³⁷ skal fortolkes således, at den heri fastsatte bestemmelse finder anvendelse på udbyderen af en søge- og annonceringsydelse på internettet, såfremt denne udbyder ikke har spillet en aktiv rolle, som vil give den pågældende kendskab til eller kontrol med de lagrede oplysninger. Hvis udbyderens rolle udelukkende er teknisk, automatisk og passiv, således at udbyderen ikke har kendskab til eller kontrol over de informationer, som den pågældende lagrer, kan denne udbyder ikke gøres ansvarlig (præmis 114, 119 og 120 samt domskonklusionens punkt 3).

Dom af 11. juli 2013, Belgian Electronic Sorting Technology (C-657/11, EU:C:2013:516)³⁸

Virksomhederne BEST og Visys var designere, producenter og sælgere af sorteringsmaskiner og -linjer baseret på laserteknologi. Visys var blevet stiftet af Bert Peelaers, som tidligere havde været ansat i BEST. Bert Peelaers havde registreret domænenavnet »www.bestlasersorter.com« for Visys' regning. Indholdet af den webside, som var knyttet til dette domænenavn, var identisk med indholdet af Visys' gængse websider med domænenavnene »www.visys.be« og »www.visysglobal.be«. Hvis søgeordene

³⁴ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2010, s. [39].

³⁵ Rådets direktiv 89/104/EØF af 21.12.1988 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varemærker (EFT L 40 af 11.2.1989, s. 1).

³⁶ Rådets forordning (EF) nr. 40/94 af 20.12.1993 om EF-varemærker (EFT L 11 af 14.1.1994, s. 1).

³⁷ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8.6.2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked (EFT L 178 af 17.7.2000, s. 1).

³⁸ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2013, s. 41.

»Best Laser Sorter« blev indtastet i søgemaskinen google.be, henviste sidstnævnte til Visys' webside som andet søgeresultat lige efter BEST's webside. Visys anvendte på sine websider følgende metatags: »Best+Helius, Best+Genius«. Den forelæggende ret, Hof van Cassatie (kassationsdomstol, Belgien), anmodede Domstolen om at oplyse, om dels registrering og brug af et domænenavn, dels brug af metatags i en websides metadata kan anses for at være omfattet af begrebet reklame i direktiv 84/450/EØF³⁹ og direktiv 2006/114/EF⁴⁰.

Domstolen fastslog, at artikel 2, stk. 1, i direktiv 84/450/EØF og artikel 2, litra a), i direktiv 2006/114/EF skal fortolkes således, at begrebet reklame, som defineret i disse bestemmelser, omfatter såvel brugen af et domænenavn som anvendelsen af metatags i en websides metadata i en situation, hvor domænenavnet eller metatags bestående af nøgleord (»keyword metatags«) henviser til visse produkter eller visse tjenesteydelser eller til en virksomheds firmanavn og udgør en form for tilkendegivelse, som henvender sig til potentielle forbrugere, og som over for disse giver udtryk for, at de finder en webside med disse produkter eller tjenesteydelser eller med dette selskab.

Begrebet reklame skal dermed ikke fortolkes eller anvendes således, at de foranstaltninger, som en erhvervsdrivende iværksætter med henblik på at fremme salget af den pågældendes varer eller tjenesteydelser, og som kan påvirke forbrugernes økonomiske adfærd og dermed berøre denne erhvervsdrivendes konkurrenter, ikke skulle være omfattet af bestemmelserne om loyal konkurrence i disse direktiver.

Registreringen af selve domænenavnet som sådan er derimod ikke omfattet af dette begreb. Der er således tale om en sådan rent formel handling, der i sig selv ikke giver potentielle forbrugere mulighed for at få kendskab til domænenavnet, og som dermed ikke kan påvirke disses valg (præmis 39, 43, 48, 53 og 60 samt domskonklusionen).

*Dom af 4. maj 2017, Luc Vanderborght (C-339/15, EU:C:2017:335)*⁴¹

Luc Vanderborght, som var tandlæge med hjemsted i Belgien, havde reklameret for tandplejeydelser. Han havde opsat en reklametavle, som oplyste hans navn, at han var tandlæge, hans websted samt telefonnummeret til hans praksis. Han havde desuden oprettet et websted, der informerede patienter om de forskellige former for behandlinger, som han udførte i sin praksis. Han havde endelig indrykket annoncer i lokale dagblade. På baggrund af en klage indgivet af tandlægeorganisationen Verbond der Vlaamse Tandartsen VZW var der blevet anlagt straffesag mod Luc Vanderborght. Belgisk ret forbød således enhver reklame for mund- og tandplejeydelser og fastsatte krav om beskedenhed. Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg te Brussel (den nederlandsksprogede ret i første instans i Bruxelles), for hvem tvisten var blevet indbragt, besluttede at forelægge Domstolen en række spørgsmål herom.

Ifølge Domstolen skal direktiv 2000/31/EF⁴² fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede.

I 18. betragtning til direktiv 2000/31/EF præciseres det, at begrebet »informationssamfundstjenester« omfatter en lang række økonomiske aktiviteter, som finder sted online. Endvidere præciseres det i direktivets artikel 2, litra f), at begrebet »kommerciel kommunikation« bl.a. omfatter alle former for kommunikation bestemt til at fremme afsætningen af varer eller tjenester for en person, som udøver et lovreguleret erhverv. Det følger heraf, at reklame vedrørende mund- og tandplejeydelser, som foretages

³⁹ Rådets direktiv 84/450/EØF af 10.9.1984 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om vildledende reklame, som ændret ved direktiv 2005/29/EF (EFT L 250 af 19.9.1984, s. 17).

⁴⁰ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/114/EF af 12.12.2006 om vildledende og sammenlignende reklame (EFT L 376 af 4.6.1997, s. 21).

⁴¹ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2017, s. 76.

⁴² Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8.6.2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked (EFT L 178 af 17.7.2000, s. 1).

gennem et websted, udgør en sådan tjeneste (præmis 36-39). EU-lovgiver har ikke udelukket lovregulerede erhverv fra princippet om tilladelsen til kommerciel onlinekommunikation som fastsat i artikel 8, stk. 1, i nævnte direktiv. Selv om denne bestemmelse giver mulighed for at tage hensyn til særegenhederne ved sundhedserhverv som led i udarbejdelsen af faglige regler herom ved snævert at foreskrive formerne og metoderne for den kommercielle onlinekommunikation med henblik på bl.a. at sikre, at den tillid, som patienterne har til disse erhverv, ikke skades, følger det ikke desto mindre heraf, at disse faglige regler ikke gyldigt generelt og absolut kan forbyde enhver form for onlinereklame, der skal fremme virksomheden for en person, der udøver et lovreguleret erhverv (præmis 48-50 og domskonklusionens punkt 2).

Artikel 56 TEUF skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der generelt og absolut forbyder enhver form for reklame for mund- og tandplejeydelser.

Hvad angår nødvendigheden af en restriktion af den frie udveksling af tjenesteydelser som den i hovedsagen omhandlede skal der tages hensyn til, at menneskers liv og sundhed står øverst blandt de goder og interesser, som er beskyttet ved traktaten, og at det i princippet tilkommer medlemsstaterne at træffe bestemmelse om det niveau for beskyttelsen af den offentlige sundhed, som de ønsker at sikre.

Alle de reklamer, som er forbudt ved denne lovgivning, kan nemlig ikke som sådan skabe virkninger, der er i strid med de nævnte formål. På denne baggrund må det fastslås, at de med den i hovedsagen omhandlede lovgivning forfulgte formål ville kunne nås med mindre restriktive foranstaltninger (præmis 71-73, 75 og 76 samt domskonklusionens punkt 3).

Dom af 30. marts 2017, Verband Sozialer Wettbewerb eV (C-146/16, EU:C:2017:243)

Twistens genstand var en reklameannonce, som DHL Paket, der drev platformen for onlinesalg »MeinPaket.de«, hvor professionelle sælgere udbød produkter til salg, havde offentliggjort i et ugeblad. De varer, som blev præsenteret i denne annonce, og som var forsynet med en kode, kunne købes hos tredjepartssælgere via den nævnte platform. Når brugeren var kommet ind på websiden, kunne den pågældende angive den respektive kode for at blive henvist til en side, som indeholdt en nærmere beskrivelse af den pågældende vare og sælgerens navn samt en særlig rubrik med relevante oplysninger om sælgeren.

Verband Sozialer Wettbewerb (VSW), som er en sammenslutning af bl.a. leverandører af elektriske og elektroniske artikler samt postordreforhandlere, der tilbyder salg af artikler af enhver slags, anså den offentliggjorte annonce for at være en urimelig handelspraksis. Ifølge VSW overholdt DHL Paket ikke sin pligt til at oplyse navnet og den fysiske adresse på de leverandører, der benyttede virksomhedens salgsplatform. VSW anlagde sag med påstand om, DHL Paket blev pålagt at ophøre med denne reklamevirksomhed.

Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, Tyskland) forelagde sagen for Domstolen, der fastslog, at artikel 7, stk. 4, i direktiv 2005/29/EF⁴³ skal fortolkes således, at en reklameannonce som den i hovedsagen omhandlede, der henhører under begrebet »købsopfordring« som omhandlet i dette direktiv, kan opfylde den oplysningspligt, der er fastsat i denne bestemmelse.

Det påhviler den forelæggende ret i det enkelte tilfælde at undersøge dels, om begrænsningerne i rum i reklameteksten begrundes, at oplysninger om leverandøren kun stilles til rådighed på platformen for onlinesalg, dels, hvor det er relevant, om de oplysninger, der kræves i det nævnte direktivs artikel 7,

⁴³ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/EF af 11.5.2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked og om ændring af Rådets direktiv 84/450/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF, 98/27/EF og 2002/65/EF og Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 2006/2004 (EUT L 149 af 11.6.2005, s. 22).

stk. 4, litra b), vedrørende platformen for onlinesalg, gives nemt og hurtigt (præmis 33 og domskonklusionen).

Dom af 3. marts 2016, Daimler AG (C-179/15, EU:C:2016:134)

Együd Garage, som var et ungarsk selskab, der havde specialiseret sig i at sælge og reparere biler af mærket Mercedes, havde indgået en værkstedsaftale med det tyske selskab Daimler, der producerede Mercedes og var indehaver af det internationale varemærke »Mercedes-Benz«. Det ungarske selskab var berettiget til at anvende dette varemærke og til at anvende udtrykket »værksted autoriseret af Mercedes-Benz« i sine egne annoncer. Efter aftalens ophør havde Együd Garage forsøgt at fjerne enhver annonce på internettet, som kunne give anledning til, at offentligheden antog, at der fortsat bestod et aftaleforhold mellem Együd Garage og Daimler. Til trods for de iværksatte tiltag blev der stadig udsendt annoncer på internettet, hvoraf en sådan forbindelse fremgik, og disse annoncer blev stadig fundet af søgemaskinerne. Fővárosi Törvényszék (retten i første instans i Budapest, Ungarn) anmodede Domstolen om at oplyse, om Daimler i henhold til varemærkedirektivet⁴⁴ kan kræve, at en tidligere aftalepartner iværksætter vidtrækkende tiltag for at undgå, at Daimlers varemærke skades.

Domstolen fastslog, at tredjemands brug af et varemærke uden indehaverens samtykke med henblik på at gøre offentligheden bekendt med, at denne tredjemand udfører reparation og vedligeholdelse af varer, der er forsynet med dette varemærke, eller at den pågældende er specialiseret i sådanne varer, er en brug af varemærket, der henhører under artikel 5, stk. 1, litra a), i direktiv 2008/95/EF. Dette kan forbydes af varemærkeindehaveren, medmindre artikel 6, der vedrører begrænsninger i varemærkets retsvirkninger, eller artikel 7, der vedrører konsumtion af de rettigheder, der er knyttet til varemærket, finder anvendelse. Når en sådan brug foretages uden varemærkeindehaverens samtykke, kan der foreligge en krænkelse af dette varemærkes funktion som oprindelsesangivelse (præmis 28-30).

Det nævnte direktivs artikel 5, stk. 1, litra a) og b), skal fortolkes således, at der ikke er tale om brug, når annoncen ikke er blevet anbragt af den pågældende tredjemand eller på dennes vegne, eller når denne tredjemand i en situation, hvor annoncen er blevet anbragt af denne eller på dennes vegne med indehaverens samtykke, udtrykkeligt har anmodet udbyderen af den hjemmeside, af hvilken den pågældende købte annoncen, om at fjerne den eller henvisningen heri til varemærket. En annoncør kan heller ikke gøres ansvarlig for andre erhvervsdrivendes selvstændige handlinger, såsom handlinger, der er foretaget af udbydere af hjemmesider til virksomhedssøgning, som ikke handler efter opdrag, men på eget initiativ og i deres eget navn.

I disse to situationer kan varemærkeindehaveren ikke i henhold til artikel 5, stk. 1, litra a) og b), i direktiv 2008/95/EF gribe ind over for en annoncør med henblik på at forbyde denne at gøre annoncer med benævnelsen af indehaverens varemærke tilgængelige online (præmis 34, 36, 37 og 44 samt domskonklusionen).

2. Konkurrenceretten

Dom af 13. oktober 2011, Pierre Fabre (C-439/09, EU:C:2011:649)

Selskabet Pierre Fabre Dermo-Cosmétique (PFDC) fremstillede og solgte kosmetiske produkter gennem apoteker på det europæiske marked. De omhandlede produkter tilhørte ikke kategorien lægemidler. Distributionsaftalerne for disse produkter præciserede imidlertid, at salget udelukkende skulle ske på en fysisk lokalitet og med tilstedeværelse af en uddannet farmaceut, hvilket i praksis udelukkede alle former for salg via internettet. Den franske konkurrencemyndighed havde besluttet, at PFDC's

⁴⁴ Rådets direktiv 2008/95/EF af 22.10.2008 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varemærker (EUT L 299 af 8.11.2008, s. 25).

distributionsaftaler som følge af de facto-forbuddet mod ethvert salg via internettet måtte betragtes som konkurrencebegrænsende aftaler, der var i strid med både den franske lovgivning og EU's konkurrenceret. PFDC anlagde sag med påstand om annullation af denne beslutning ved Cour d'appel de Paris (appeldomstolen i Paris, Frankrig), der anmodede Domstolen om at oplyse, om et generelt og absolut forbud mod salg via internettet udgør et konkurrencebegrænsende formål, om en sådan aftale kan omfattes af en gruppefritagelse, og om den kan omfattes af en individuel fritagelse i henhold til artikel 101, stk. 3, TEUF, hvis en gruppefritagelse ikke finder anvendelse.

Domstolen svarede, at artikel 101, stk. 1, TEUF skal fortolkes således, at en kontraktbestemmelse i forbindelse med et selektivt distributionssystem udgør et konkurrencebegrænsende formål i denne bestemmelses forstand, hvis det efter en individuel undersøgelse fremgår, at denne bestemmelse ikke er objektivt begrundet. En sådan kontraktbestemmelse begrænser således i høj grad en godkendt forhandlers mulighed for at sælge produkterne til kunder uden for sit aftaleområde eller sit aktivitetsområde. Den kan derfor hindre konkurrencen på dette område.

Der findes imidlertid legitime behov – som f.eks. opretholdelsen af en specialhandel, der er i stand til at levere særlige ydelser for teknisk højt udviklede produkter af høj kvalitet – der kan begrunde en begrænsning af konkurrencen på priserne til fordel for konkurrence på andre faktorer end priser. I denne forbindelse henhører et sådant net ikke under forbuddet i artikel 101, stk. 1, TEUF, hvis udvælgelsen af videreforhandlere sker på grundlag af objektive kvalitetskriterier, der er fastsat ens for alle potentielle videreforhandlere og anvendes uden forskelsbehandling, hvis de omhandlede produkters egenskaber gør det nødvendigt at anvende et selektivt distributionssystem for at bevare produkternes kvalitet, og af hensyn til deres rette brug, og endeligt hvis de fastsatte kriterier ikke går videre, end hvad der er nødvendigt. Hvad specifikt angår salg af kosmetiske produkter og kropsplejemidler kan formålet om at bevare disse produkters prestigebetonede image ikke udgøre et legitimt konkurrencebegrænsende formål (præmis 38, 40, 41, 46 og 47 samt domskonklusionen).

Artikel 4, litra c), i forordning (EF) nr. 2790/1999⁴⁵ skal fortolkes således, at gruppefritagelsen i henhold til denne forordnings artikel 2 ikke finder anvendelse på vertikale aftaler, som har til formål at begrænse aktivt eller passivt salg til slutbrugere for medlemmer af et selektivt distributionssystem, der opererer i detailledet, med forbehold af adgangen til at forbyde et medlem af systemet at drive virksomhed fra et uautoriseret etableringssted (præmis 53, 54, 56, 58 og 59 samt domskonklusionen).

Dom af 6. december 2017, Coty Germany (C-230/16, EU:C:2017:941)

Coty Germany solgte luksuskosmetikprodukter i Tyskland. For at bevare sit luksusimage markedsførte selskabet visse af sine mærker via et selektivt distributionsnet, dvs. gennem autoriserede forhandlere. Disse forhandlers salgssteder skulle overholde visse krav med hensyn til omgivelser, udstyr og indretning. De autoriserede forhandlere var endvidere berettiget til at sælge de pågældende varer over internettet, såfremt de anvendte deres eget elektroniske udstillingsvindue eller uautoriserede tredjepartsplatforme, hvis involvering ikke var synlig for forbrugeren. Det var derimod udtrykkeligt forbudt for dem at foretage internetsalg af varer via tredjepartsplatforme, som opererede på en måde, der var synlig udefra for forbrugeren.

Coty Germany anlagde sag ved de tyske domstole mod en af sine autoriserede forhandlere, Parfümerie Akzente, med påstand om, at der i medfør af denne aftalebestemmelse blev nedlagt forbud mod, at Parfümerie Akzente forhandlede Cotys produkter via platformen »amazon.de«. Oberlandesgericht Frankfurt am Main (den regionale appeldomstol i Frankfurt am Main, Tyskland) var i tvivl om, hvorvidt denne bestemmelse var lovlig i forhold til EU's konkurrenceret, og forelagde derfor Domstolen en række spørgsmål herom.

⁴⁵ Kommissionens forordning (EF) nr. 2790/1999 af 22.12.1999 om anvendelse af EF-traktatens artikel 81, stk. 3, på kategorier af vertikale aftaler og samordnet praksis (EFT L 336 af 29.12.1999, s. 21).

Ifølge Domstolen skal artikel 101, stk. 1, TEUF fortolkes således, at et selektivt distributionssystem for luksusvarer, der har til formål at bevare disse varers luksusimage, er foreneligt med denne bestemmelse, hvis udvælgelsen af videreforhandlere sker på grundlag af objektive kvalitative kriterier, der er fastsat ens for alle potentielle videreforhandlere og anvendes uden forskelsbehandling, og hvis de fastsatte kriterier ikke går videre, end hvad der er nødvendigt (præmis 36 og domskonklusionens punkt 1).

Artikel 4 i forordning (EU) nr. 330/2010⁴⁶ skal desuden fortolkes således, at et forbud, som er pålagt medlemmerne af et selektivt distributionssystem for luksusvarer, som opererer som forhandlere på markedet, mod at benytte tredjepartsvirksomheder i forbindelse med internetsalg på en måde, som er synlig udefra, under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede ikke udgør en begrænsning af kundegruppen som omhandlet i artikel 4, litra b), eller en begrænsning af passivt salg til slutbrugere som omhandlet i nævnte forordnings artikel 4, litra c) (præmis 69 og domskonklusionens punkt 3).

3. Onlinesalg af lægemidler og medicinsk udstyr

*Dom af 11. december 2003 (plenum), Deutscher Apothekerverband (C-322/01, EU:C:2003:664)*⁴⁷

Hovedsagen var anlagt af Deutscher Apothekerverband eV, som er en forening, der har til formål at varetage de økonomiske og samfundsmæssige interesser, der er forbundet med apotekererhvervet, og o800 DocMorris NV, som er et nederlandsk apotek etableret i Nederlandene. Jacques Waterval var apoteker og en af de personer, der kunne forpligte selskabet. Fra juni 2000 havde DocMorris og Jacques Waterval et netsted på internetadressen www.o800DocMorris.com, hvor de solgte lægemidler. Der var tale om lægemidler, som enten var godkendt i Tyskland eller i Nederlandene. Udliefering af denne type lægemidler fandt kun sted efter forelæggelse af originalrecepten. For Landgericht Frankfurt am Main (den regionale ret i første instans i Frankfurt am Main, Tyskland) modsatte Apothekerverband sig, at der blev udbudt lægemidler via internettet, og at disse lægemidler blev leveret ved postordresalg over grænserne. Det var efter foreningens opfattelse ikke tilladt at udøve en sådan virksomhed i henhold til bestemmelserne i den tyske lægemiddellovgivning. Den forelæggende ret anmodede Domstolen om at oplyse, om sådanne forbud tilsidesætter princippet om frie varebevægelser. Såfremt det blev lagt til grund, at artikel 28 EF var tilsidesat, ønskede den forelæggende ret herefter oplyst, om den tyske lovgivning, der var omhandlet i hovedsagen, er nødvendig for en effektiv beskyttelse af menneskers liv og sundhed som omhandlet i artikel 30 EF.

Domstolen fandt, at det nationale forbud udgør en foranstaltning med tilsvarende virkning i artikel 28 EF's forstand. Det rammer apoteker, som er etableret uden for det nationale område, hårdere og kan for så vidt angår adgangen til markedet medføre større ulemper for varer fra andre medlemsstater end for indenlandske varer.

Et sådant nationalt forbud kan begrundes i henhold til artikel 30 EF, for så vidt som det vedrører receptpligtige lægemidler. Henset til de risici, der kan være forbundet med at benytte sådanne lægemidler, er det således nødvendigt på en effektiv og ansvarlig måde at kunne kontrollere ægtheden af de recepter, som lægerne udskriver, og dermed lægemidlets udlevering enten til kunden selv eller til en person, som kunden har anmodet om at afhente lægemidlet. Derimod kan artikel 30 EF ikke påberåbes med henblik på at begrunde et absolut forbud mod postordresalg af lægemidler (præmis 68, 74, 76, 112, 119, 124 og 134 samt domskonklusionens punkt 1).

⁴⁶ Kommissionens forordning (EU) nr. 330/2010 af 20.4.2010 om anvendelse af artikel 101, stk. 3, i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde på kategorier af vertikale aftaler og samordnet praksis (EUT L 102 af 23.4.2010, s. 1).

⁴⁷ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2003, s. [29].

Artikel 88, stk. 1, i direktiv 2001/83/EF⁴⁸ er desuden til hinder for et nationalt forbud mod at reklamere med det formål at tilskynde til pr. postordre at købe lægemidler, der er apoteksforbeholdt i den pågældende medlemsstat, for så vidt som forbuddet vedrører ikke-receptpligtige lægemidler.

Artikel 88, stk. 2, i direktiv 2001/83/EF, som tillader offentlig reklame for ikke-receptpligtige lægemidler, kan derfor ikke fortolkes således, at bestemmelsen fra sit anvendelsesområde udelukker reklame, der har til formål at tilskynde til pr. postordre at købe lægemidler, på det grundlag, at det, som hævdedet, er nødvendigt, at en apoteker fysisk er til stede (præmis 143, 144 og 148 samt domskonklusionens punkt 2).

Dom af 2. december 2010, Ker-Optika (C-108/09, EU:C:2010:725)⁴⁹

Ifølge ungarsk lovgivning krævedes der en specialforretning med et areal på mindst 18 m² eller et forretningslokale, som var adskilt fra værkstedet, for at kunne sælge kontaktlinser. I forbindelse med salget af disse varer skulle der endvidere benyttes en optiker eller en øjenlæge, som var kvalificeret på området for kontaktlinser. Det ungarske selskab Ker-Optika solgte imidlertid kontaktlinser via sin hjemmeside. De ungarske sundhedsmyndigheder forbød selskabet fortsat at udøve denne handel. Ker-Optika anlagde sag til prøvelse af denne afgørelse om nedlæggelse af forbud. Baranya megyei bíróság (den regionale domstol i Baranya, Ungarn), for hvem tvisten var blevet indbragt, anmodede Domstolen om at oplyse, om EU-retten er til hinder for de ungarske retsfor skrifter.

Domstolen svarede, at nationale bestemmelser om salg af kontaktlinser henhører under anvendelsesområdet for direktiv 2000/31/EF⁵⁰, for så vidt som de vedrører onlinetilbuddet og indgåelsen af en elektronisk kontrakt. Derimod henhører nationale bestemmelser om leveringen af disse kontaktlinser ikke under dette direktivs anvendelsesområde. Artikel 34 TEUF og 36 TEUF samt direktiv 2000/31/EF skal fortolkes således, at de er til hinder for nationale retsfor skrifter, hvorefter kontaktlinser kun må sælges i specialforretninger for medicinaludstyr (præmis 28, 31 og 77 samt domskonklusionen).

Lovgivningen udgør således en ved artikel 34 TEUF forbudt foranstaltning med tilsvarende virkning som en kvantitativ restriktion, eftersom forbuddet vedrører salg af kontaktlinser via postordre over internettet og levering til de ungarske forbrugeres hjem og fratager erhvervsdrivende fra andre medlemsstater en form for salg, der er særligt effektiv til salg af disse varer, og dermed medfører betydelige ulemper for disse erhvervsdrivendes adgang til markedet i den pågældende medlemsstat.

Den nationale lovgiver havde overskredet grænserne for sin skønsbeføjelse med hensyn til at træffe bestemmelse om det niveau for beskyttelsen af den offentlige sundhed, som lovgiver ønsker at sikre, og denne lovgivning skulle anses for at gå ud over, hvad der er nødvendigt for at nå det påberåbte formål. Formålet kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, som består i kun at underlægge den første levering af linser visse begrænsninger og at pålægge de berørte erhvervsdrivende at stille en uddannet optiker til rådighed for kunden. Af samme grunde kan den nævnte lovgivning ikke anses for at stå i et rimeligt forhold til formålet om beskyttelse af folkesundheden i henhold til artikel 3, stk. 4, i direktiv 2000/31/EF (præmis 58, 64, 74-76 og 78 samt domskonklusionen).

Dom af 19. oktober 2016, Deutsche Parkinson Vereinigung (C-148/15, EU:C:2016:776)

Deutsche Parkinson Vereinigung, som var en samarbejdsorganisation, hvis formål var at forbedre levevilkårene for Parkinsonpatienter, havde indgået en aftale om en bonusordning med det nederlandske postordreapotek DocMorris. Organisationens medlemmer kunne drage fordel af

⁴⁸ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/83/EF af 6.11.2001 om oprettelse af en fællesskabskodeks for humanmedicinske lægemidler (EFT L 311 af 28.11.2001, s. 67).

⁴⁹ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2010, s. 18.

⁵⁰ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8.6.2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, navnlig elektronisk handel, i det indre marked (EFT L 178 af 17.7.2000, s. 1).

bonusordningen, når de købte receptpligtige lægemidler til behandling af Parkinsons syge, som kun kunne fås på apoteker. En tysk forening til bekæmpelse af illoyal konkurrence havde vurderet, at bonusordningen var i strid med den tyske lovgivning, der fastsatte ens priser for apotekers salg af receptpligtige lægemidler.

Oberlandesgericht Düsseldorf (den regionale appeldomstol i Düsseldorf, Tyskland) anmodede Domstolen om at oplyse, om det er foreneligt med de frie varebevægelser at fastsætte ens salgspriser.

Domstolen fastslog, at artikel 34 TEUF skal fortolkes således, at denne nationale ordning udgør en foranstaltning med tilsvarende virkning som en kvantitativ indførselsrestriktion. Denne ordning rammer salget af receptpligtige lægemidler fra apoteker, der er beliggende i andre medlemsstater, hårdere end salget af disse lægemidler fra apoteker, der er beliggende på tysk område.

De traditionelle apoteker kan således bedre end postordreapotekerne give patienterne individuel rådgivning og sikre befolkningens forsyning med lægemidler i nødstilfælde. Det bemærkes, at priskonkurrencen kan spille en større rolle som konkurrenceparameter for de sidstnævnte.

Artikel 36 TEUF skal fortolkes således, at en national ordning ikke kan begrundes i hensynet til beskyttelse af menneskers liv og sundhed, i det omfang denne ordning ikke er egnet til at nå de ønskede mål. Formålet om at sikre en pålidelig lægemiddelforsyning af god kvalitet på hele det nationale område er omfattet af artikel 36 TEUF. Sådanne retsfor skrifter kan imidlertid kun gyldigt begrundes, såfremt de er egnede til at sikre virkeliggørelsen af det legitime formål, de forfølger, og ikke går ud over, hvad der er nødvendigt for at opfylde dette formål.

I denne forbindelse ville en øget priskonkurrence mellem apotekerne være gavnlig for den ensartede forsyning med lægemidler og ikke have en negativ indvirkning på de traditionelle apotekers udvælgelse af visse former for virksomhed af almen interesse såsom fremstillingen af receptpligtige lægemidler eller opretholdelsen af en vis lagerbeholdning og et vist udvalg af lægemidler. Endelig kunne en priskonkurrence være gavnlig for patienten, for så vidt som den ville gøre det muligt at tilbyde receptpligtige lægemidler til mere favorable priser (præmis 34, 38, 40, 43 og 46 samt domskonklusionens punkt 2).

4. Hasardspil

Dom af 6. november 2003 (plenum), Gambelli (C-243/01, EU:C:2003:597)

Piergiorgio Gambelli og 137 andre personer drev en række dataoverførselscentre i Italien, som indsamlede indsatser i sportsvæddemål på det italienske område på vegne af en engelsk bookmaker, som de var forbundet med via internettet. Bookmakeren Stanley International Betting Ltd drev sin virksomhed på grundlag af en bevilling udstedt af Liverpool kommune i henhold til Det Forenede Kongeriges ret. I Italien var denne virksomhed forbeholdt staten eller organer med statslig koncession. Enhver overtrædelse af denne regel kunne udløse en straf på op til et års fængsel. Der var anlagt en straffesag mod Piergiorgio Gambelli. Han havde gjort gældende, at de italienske bestemmelser var i strid med de fællesskabsretlige principper om etableringsfrihed og om fri udveksling af tjenesteydelser. Tribunale di Ascoli Piceno (retten i Ascoli Piceno, Italien), for hvem denne sag var blevet indbragt, anmodede Den Europæiske Unions Domstol om at oplyse, hvordan EF-traktatens bestemmelser på området skal fortolkes.

Domstolen fandt, at en sådan national lovgivning udgør en restriktion for etableringsfriheden og for den frie udveksling af tjenesteydelser i medfør af henholdsvis artikel 43 EF og 49 EF. En restriktion er kun begrundet, hvis den er baseret på tvingende almene hensyn, er egnet til at sikre virkeliggørelsen af det

formål, den forfølger, ikke går ud over, hvad der er nødvendigt for at opnå dette formål, og anvendes uden forskelsbehandling.

Det tilkommer i denne forbindelse de nationale domstole at afgøre, om en sådan national lovgivning under hensyn til den måde, hvorpå den konkret gennemføres, virkelig har de formål, der kunne begrunde den, og om de restriktioner, som den pålægger, ikke virker uforholdsmæssige i forhold til disse formål.

Domstolen fastslog ligeledes, at i det omfang myndighederne i en medlemsstat ansporer og opmuntrer forbrugerne til at deltage i lotterier, hasard- eller væddemålsspil med henblik på, at de offentlige finanser kan drage fordel heraf på det økonomiske plan, kan myndighederne i den pågældende stat ikke påberåbe sig, at hensynet til den offentlige orden gør det nødvendigt at reducere spillemulighederne, som begrundelse for foranstaltninger som dem, der er omhandlet i hovedsagen (præmis 65, 69, 72 og 76 samt domskonklusionen).

Dom af 8. september 2009 (Store Afdeling), Liga Portuguesa og Bwin International (C-42/07, EU:C:2009:519)

Bwin, som driver virksomhed med onlinespil og har hjemsted i Gibraltar (Det Forenede Kongerige), men ikke har noget forretningssted i Portugal, udbød hasardspil på en hjemmeside. Selskabets servere var placeret i Gibraltar og i Østrig. Liga, som er en privatretlig juridisk person, hvori alle klubber, der deltager i fodboldturneringer på professionelt niveau i Portugal, er medlemmer, havde ændret navn til Bwin Liga, hvorefter den blev den største institutionelle sponsor for den nationale førstedivision i fodbold i Portugal. Ligas hjemmeside var blevet forsynet med henvisninger til Bwins hjemmeside og havde et link til denne.

Departamento de Jogos da Santa Casa da Misericórdia de Lisboa (bestyrelsen for Santa Casas spilleafdeling) afgjorde dernæst, at Liga og Bwin skulle pålægges bøder dels for udvikling af sociale spil, dels for reklame for disse spil. Liga og Bwin anlagde sag ved Tribunal de Pequena Instância Criminal do Porto (domstolen i straffesager vedrørende mindre forseelser i Porto, Portugal) med påstand om annullation af de nævnte afgørelser under påberåbelse af bl.a. artikel 43 EF, 49 EF og 56 EF.

Domstolen fastslog, at når en national foranstaltning på én gang vedrører flere grundlæggende friheder, skal Domstolen i princippet kun undersøge foranstaltningen i lyset af en af disse friheder, hvis det under de i hovedsagen foreliggende omstændigheder viser sig, at de andre er helt sekundære i forhold til den første frihed og kan tilknyttes denne (præmis 47).

Den konkluderede dernæst, at en sådan lovgivning indebærer en restriktion for den frie udveksling af tjenesteydelser som sikret ved artikel 49 EF og desuden indeholder en restriktion for friheden for personer, som er bosat i den omhandlede medlemsstat, til via internettet at benytte de tjenesteydelser, som udbydes i andre medlemsstater. Den omhandlede restriktion må imidlertid anses for begrundet i hensynet til bekæmpelse af svig og kriminalitet.

Sektoren for hasardspil via internettet er ikke blevet gjort til genstand for fællesskabsharmonisering. En medlemsstat kan således med rette være af den opfattelse, at alene den omstændighed, at en erhvervsdrivende lovligt udbyder tjenesteydelser via internettet i en anden medlemsstat, hvor denne erhvervsdrivende er etableret, ikke kan anses for en tilstrækkelig garanti for beskyttelsen af de nationale forbrugere. Desuden indebærer de hasardspil, som er tilgængelige via internettet, på grund af den manglende direkte kontakt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende risici af en anden art for eventuel svig. Det kan i øvrigt ikke udelukkes, at der består en mulighed for, at en erhvervsdrivende, som sponsorerer visse sportskonkurrencer, med hensyn til hvilke han modtager væddemål, befinder sig i en situation, som gør det muligt for denne at påvirke resultatet af disse konkurrencer og hermed øge sin fortjeneste. Artikel 49 EF er ikke til hinder for en medlemsstats lovgivning, som forbyder erhvervsdrivende, der er etableret i andre medlemsstater, hvor de lovligt udbyder tilsvarende

tjenesteydelser, at udbyde hasardspil via internettet på den nævnte medlemsstats område (præmis 53, 54 og 67-73 samt domskonklusionen).

Dom af 22. juni 2017, Unibet International (C-49/16, EU:C:2017:491)

Det maltesiske selskab Unibet International foranstaltede onlinehasardspil. I 2014 havde Unibet, der rådede over tilladelser udstedt af flere medlemsstater, udbudt tjenester i form af onlinehasardspil på ungarske websteder, selv om selskabet ikke var i besiddelse af den tilladelse, der krævedes i Ungarn. De ungarske myndigheder havde dels bestemt, at adgangen til Unibets websteder fra Ungarn skulle lukkes midlertidigt, dels pålagt Unibet en bøde. Erhvervsdrivende i andre medlemsstater kunne i teorien have fået tilladelse til foranstaltning af onlinehasardspil, da leveringen af disse tjenester ikke var forbeholdt et statsligt monopol. I praksis var det imidlertid umuligt for dem at opnå en sådan tilladelse. På denne baggrund anmodede Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (forvaltnings- og arbejdsretten i Budapest, Ungarn) Domstolen om at oplyse, om den omhandlede ungarske lovgivning er forenelig med princippet om fri udveksling af tjenesteydelser.

Domstolen fastslog, at artikel 56 TEUF skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning, hvorved der er indført en ordning med koncessioner til foranstaltning af onlinehasardspil, når denne lovgivning indeholder regler, som er diskriminerende over for erhvervsdrivende med hjemsted i andre medlemsstater, eller når den fastsætter regler, der ikke er diskriminerende, men som anvendes på en ikke-gennemsigtig måde eller gennemføres på en sådan måde, at ansøgningen fra tilbudsgivere med hjemsted i andre medlemsstater afskæres eller vanskeliggøres.

En regel om, at pålidelige erhvervsdrivende skal have udøvet virksomhed med foranstaltning af hasardspil på denne medlemsstats område i mindst ti år, stiller erhvervsdrivende med hjemsted i andre medlemsstater mindre gunstigt. Den blotte påberåbelse af et mål af almen interesse er ikke tilstrækkelig til at begrunde en sådan forskelsbehandling.

Den nationale forpligtelse til at have udøvet virksomhed med foranstaltning af hasardspil i tre år i en medlemsstat indfører ikke nogen fordel for de erhvervsdrivende, der har hjemsted i værtsmedlemsstaten, og den kan begrundes i et hensyn af almen interesse. Det er dog vigtigt, at de pågældende regler anvendes på en gennemsigtig måde i forhold til samtlige tilbudsgivere. Dette krav opfyldes ikke af en national lovgivning, der ikke indeholder en tilstrækkeligt præcis angivelse af de betingelser for udøvelse af økonomiministerens beføjelser, som lovgivningen har fastsat i forbindelse med en sådan procedure, og af de tekniske betingelser, som udbydere af hasardspil skal opfylde i forbindelse med afgivelsen af deres bud (præmis 44-48 og domskonklusionens punkt 1).

Artikel 56 TEUF skal fortolkes således, at den er til hinder for sanktioner, der pålægges som følge af en overtrædelse af den nationale lovgivning, hvorved der er indført en ordning med koncessioner og tilladelser til foranstaltning af hasardspil, såfremt en sådan national lovgivning viser sig at være i strid med den nævnte artikel (præmis 51 og domskonklusionens punkt 2).

5. Deleøkonomi

Dom af 20. december 2017 (Store Afdeling), Asociación Profesional Élite Taxi (C-434/15, EU:C:2017:981)⁵¹

Den elektroniske platform Uber leverede ved hjælp af en applikation en tjenesteydelse mod vederlag, hvorved der blev skabt forbindelse til ikke-erhvervsdrivende chauffører, som anvendte egne køretøjer. I

⁵¹ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2017, s. 38.

2014 havde en erhvervs sammenslutning af taxichauffører i Barcelona (Spanien) anlagt sag ved Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona (handelsret nr. 3 i Barcelona, Spanien). Efter dens opfattelse var Ubers virksomhed udtryk for vildledende praksis og illoyal konkurrence. Juzgado de lo Mercantil fandt det nødvendigt at afgøre, om Uber skal råde over en forudgående administrativ tilladelse. Ubers praksis ville ikke kunne anses for at være illoyal, såfremt tjenesteydelsen var omfattet af direktivet om tjenesteydelser i det indre marked⁵² eller af direktiv 98/34/EF⁵³.

Domstolen fandt, at den forelæggende rets spørgsmål vedrørte den retlige kvalificering af den omhandlede tjenesteydelse, og at den derfor havde kompetence til at tage stilling til disse spørgsmål (præmis 20 og 21).

En sådan tjenesteydelse kan således kvalificeres som en »informationssamfundstjeneste« som omhandlet i artikel 1, nr. 2), i direktiv 98/34/EF, som artikel 2, litra a), i direktiv 2000/31 henviser til. Der er tale om en »tjeneste, der normalt ydes mod betaling, og som teleformidles ad elektronisk vej på individuel anmodning fra en tjenestemodtager«.

En sådan tjenesteydelse er ikke blot en formidlingstjeneste, som består i, at en ikke-erhvervsdrivende chauffør, som anvender eget køretøj – ved hjælp af en applikation til en smartphone – sættes i forbindelse med en person, som ønsker at foretage en køretur i et byområde. I en situation som den, der er beskrevet af den forelæggende ret, tilbyder leverandøren således samtidig en bytransporttjeneste, som denne gør tilgængelig ved hjælp af applikationen, og hvis generelle funktionsmåde leverandøren tilrettelægger.

Chaufførerne vil ikke kunne levere transportydelser uden applikationen, og passagererne vil ikke benytte sig af disse chaufførers tjenesteydelser. Endvidere udøver Uber en afgørende indflydelse på de betingelser, under hvilke chaufførerne udbyder disse tjenesteydelser, og ved hjælp af applikationen »Uber« fastsætter selskabet i det mindste en maksimalpris for turen og opkræver denne pris hos kunden, inden det betaler en del heraf til den ikke-erhvervsdrivende chauffør, som fører køretøjet. Selskabet udøver desuden en vis kontrol med kvaliteten af køretøjerne og af chaufførerne samt med chaufførernes optræden, idet chaufførerne på grundlag af denne kontrol i givet fald kan ekskluderes. Denne formidlingstjeneste skal således betragtes som en »tjenesteydelse på transportområdet« som omhandlet i artikel 2, stk. 2, litra d), i direktiv 2006/123/EF og er dermed udelukket fra dette direktivs anvendelsesområde (præmis 35, 37-40, 42 og 43).

Dom af 10. april 2018 (Store Afdeling), Uber France (C-320/16, EU:C:2018:221)

Det franske selskab Uber France, som leverede en tjeneste benævnt UberPop, hvorved selskabet satte ikke-erhvervsdrivende chauffører, der anvendte egne køretøjer, i forbindelse med personer, som ønskede at foretage en køretur i byområder, ved hjælp af en applikation til en smartphone, var blevet tiltalt for at have stillet denne tjeneste til rådighed. Selskabet gjorde gældende, at den franske lovgivning, på grundlag af hvilken der var rejst tiltale, udgjorde en teknisk forskrift, der vedrørte en tjeneste i informationssamfundet som omhandlet i direktivet om tekniske standarder og forskrifter⁵⁴. Dette direktiv forpligter medlemsstaterne til at give Kommissionen meddelelse om ethvert forslag til love og administrative bestemmelser, der fastsætter tekniske forskrifter vedrørende varer og tjenesteydelser i informationssamfundet. De franske myndigheder havde imidlertid ikke givet Kommissionen meddelelse om den omhandlede straffelovgivning, før den blev vedtaget. Tribunal de grande instance de Lille (retten i første instans i Lille, Frankrig) anmodede Domstolen om at oplyse, om de franske myndigheder havde pligt til at give Kommissionen forudgående meddelelse om lovforslaget.

⁵² Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/123/EF af 12.12.2006 om tjenesteydelser i det indre marked (EUT L 376 af 27.12.2006, s. 36).

⁵³ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/34/EF af 22.6.1998 om en informationsprocedure med hensyn til tekniske standarder og forskrifter samt forskrifter for informationssamfundets tjenester (EFT L 204 af 21.7.1998, s. 37).

⁵⁴ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/34/EF af 22.6.1998 om en informationsprocedure med hensyn til tekniske standarder og forskrifter samt forskrifter for informationssamfundets tjenester (EFT L 204 af 21.7.1998, s. 37).

Domstolen fastslog, at artikel 1 i direktiv 98/34/EF, som ændret ved direktiv 98/48/EF, og artikel 2, stk. 2, litra d), i direktiv 2006/123/EF skal fortolkes således, at en national lovgivning, som strafferetligt sanktionerer det forhold, at der indrettes et sådant system, vedrører en »tjenesteydelse på transportområdet«, for så vidt som den finder anvendelse på en formidlingstjeneste leveret ved hjælp af en applikation til en smartphone, og som udgør en integrerende del af en samlet tjeneste, hvor hovedelementet er transportydelsen. En sådan tjenesteydelse er udelukket fra disse direktivers anvendelsesområde (præmis 27 og domskonklusionen).

Domstolen bemærkede, at den i sagen Asociación Profesional Élite Taxi, C-434/15 (jf. ovenfor), havde fastslået, at UberPop-tjenesten henhørte under transportområdet og ikke udgjorde en tjeneste i informationssamfundet som omhandlet i direktiv 98/34. Ifølge Domstolen svarer den UberPop-tjeneste, der udbydes i Frankrig, i det væsentlige til den tjeneste, der leveres i Spanien. Det følger heraf, at de franske myndigheder ikke var forpligtet til at give Kommissionen forudgående meddelelse om den omhandlede straffelov.

6. Moms

Domme af 5. marts 2015, Kommissionen mod Frankrig og Kommissionen mod Luxembourg (C-479/13 og C-502/13, EU:C:2015:141 og EU:C:2015:143)

I Frankrig og i Luxembourg var levering af e-bøger omfattet af en nedsat momssats. Siden den 1. januar 2012 havde Frankrig og Luxembourg således anvendt en momssats på henholdsvis 5,5% og 3% i forbindelse med levering af e-bøger.

De e-bøger (eller digitale bøger), der var omhandlet i disse sager, bestod af bøger i elektronisk format, som blev leveret mod vederlag via download eller webstreaming (streaming) fra et websted, og som kunne læses på en computer, en smartphone, en e-bogslæser eller ethvert andet aflæsningssystem. Europa-Kommissionen havde nedlagt påstand om, at det blev fastslået, at Frankrig og Luxembourg havde tilsidesat deres forpligtelser i henhold til momsdirektivet⁵⁵, idet de havde anvendt en nedsat momssats på levering af e-bøger.

Domstolen fastslog, at en medlemsstat, der anvender en nedsat sats for merværdiafgift på levering af digitale bøger eller e-bøger, tilsidesætter sine forpligtelser i henhold til artikel 96 og 98 i direktiv 2006/112/EF og i henhold til forordning (EU) nr. 282/2011⁵⁶.

Det fremgår således af ordlyden af nr. 6) i bilag III til direktiv 2006/112/EF, at den nedsatte sats for merværdiafgift finder anvendelse på en transaktion, som består i at levere en bog, som befinder sig på et fysisk medie. Selv om det ganske vist er korrekt, at e-bøger nødvendigvis kræver et fysisk medie, såsom en computer, for at kunne læses, er et sådan medie imidlertid ikke omfattet af leveringen af e-bøger. Som det fremgår af det nævnte direktivs artikel 98, stk. 2, andet afsnit, valgte EU-lovgiver desuden at udelukke enhver mulighed for at anvende en nedsat sats for merværdiafgift på elektronisk leverede tjenesteydelser. Levering af e-bøger udgør imidlertid en sådan tjenesteydelse, da e-bøger ikke kan kvalificeres som materielle goder, og der derfor ikke kan være tale om levering af varer som omhandlet i dette direktivs artikel 14, stk. 1. Levering af e-bøger svarer endvidere til den definition af elektronisk leverede ydelser, der er indeholdt i artikel 7, stk. 1, i forordning (EU) nr. 282/2011.

⁵⁵ Rådets direktiv 2006/112/EF af 28.11.2006 om det fælles merværdiafgiftssystem (EUT L 347 af 11.12.2006, s. 1).

⁵⁶ Rådets gennemførelsesforordning (EU) nr. 282/2011 af 15.3.2011 om foranstaltninger til gennemførelse af direktiv 2006/112/EF om det fælles merværdiafgiftssystem (EUT L 77 af 23.3.2011, s. 1).

Princippet om afgiftsneutralitet kan ikke rejse tvivl ved denne fortolkning, da dette princip ikke tillader, at anvendelsesområdet for en nedsat sats for merværdiafgift udvides uden en klar bestemmelse herom (præmis 27, 28, 33-36, 42, 43 og 46 samt domskonklusionen).

*Dom af 7. marts 2017 (Store Afdeling), RPO (C-390/15, EU:C:2017:174)*⁵⁷

Ifølge momsdirektivet⁵⁸ kunne medlemsstaterne anvende en nedsat momsats for trykte publikationer såsom bøger, aviser og tidsskrifter. Digitale publikationer med undtagelse af digitale bøger udgivet på et fysisk medium (f.eks. CD-rom) var derimod underlagt momsens normalsats. Trybunał Konstytucyjny (forfatningsdomstol, Polen), for hvem den polske ombudsmand havde indbragt sagen, var i tvivl om, hvorvidt den forskellige beskatning var gyldig. Den anmodede Domstolen om at oplyse dels, om denne beskatning er forenelig med ligebehandlingsprincippet, dels om Europa-Parlamentet blev inddraget tilstrækkeligt i lovgivningsproceduren.

Domstolen bemærkede, at kravet om, at Parlamentet som led i lovgivningsprocessen skal høres, når traktaten indeholder bestemmelse herom, indebærer, at der skal ske en fornyet høring i alle tilfælde, hvor den endeligt udstedte retsakt som helhed efter sit indhold adskiller sig væsentligt fra det forslag, som Parlamentet allerede er blevet hørt om, bortset fra, når ændringerne i det væsentlige svarer til den opfattelse, som Parlamentet selv har givet udtryk for.

Det må fastslås, at teksten i nr. 6) i bilag III til det ændrede direktiv 2006/112/EF blot er en redaktionel forenkling af teksten i direktivforslaget, hvis indhold fuldt ud er blevet bevaret (præmis 26, 30-32, 34 og 36).

Gennemgangen af de præjudicielle spørgsmål har desuden intet frembragt, der kan rejse tvivl om gyldigheden af nr. 6) i bilag III til direktiv 2006/112/EF eller af artikel 98, stk. 2, i dette direktiv, sammenholdt med nr. 6) i direktivets bilag III.

Det må fastslås, at dels levering af digitale bøger på alle fysiske medier, dels elektronisk levering af digitale bøger udgør sammenlignelige situationer. Disse bestemmelser skal anses for at indføre en forskellig behandling af to situationer, som imidlertid er sammenlignelige i forhold til det formål, som EU-lovgiver tilstræber. Når der er konstateret en sådan forskellig behandling, er ligebehandlingsprincippet dog ikke tilsidesat, såfremt den forskellige behandling er behørigt begrundet. Dette er tilfældet, når den forskellige behandling beror på et lovligt formål, som tilstræbes med den foranstaltning, der har til virkning at indføre en sådan forskel, og når forskellen står i rimeligt forhold til dette formål.

I så henseende er det klart, at EU-lovgiver, når denne vedtager en skattemæssig foranstaltning, skal træffe valg af politisk, økonomisk og social karakter samt prioritere modsatrettede interesser eller foretage komplekse vurderinger. Derfor skal EU-lovgiver på dette område indrømmes en vid skønsbeføjelse, således at domstolskontrollen bør begrænses til en prøvelse af, om der foreligger et åbenbart urigtigt skøn. Det fremgår således af Rådets og Kommissionens forklaringer, at det blev skønnet nødvendigt at underlægge disse tjenesteydelser klare, enkle og ens regler, for at den momsats, der gælder for tjenesteydelser, der leveres elektronisk, kan fastslås med sikkerhed, og således at administrationen af denne afgift lettes for de afgiftspligtige personer og de nationale afgiftsmyndigheder. Hvis medlemsstaterne i denne forbindelse blev givet mulighed for at anvende en nedsat momsats på elektronisk levering af digitale bøger, ville det svare til at gøre indgreb i sammenhængen i den af EU-lovgiver ønskede foranstaltning (præmis 41, 42, 49, 51-54, 57, 59, 60, 66, 70 og 72 samt domskonklusionen).

⁵⁷ Denne dom er beskrevet i Årsrapporten 2017, s. 24.

⁵⁸ Rådets direktiv 2006/112/EF af 28.11.2006 om det fælles merværdiafgiftssystem (EUT L 347 af 11.12.2006, s. 1), som affattet ved Rådets direktiv 2009/47/EF af 5.5.2009 om ændring af direktiv 2006/112/EF hvad angår de nedsatte satser for merværdiafgiften (EUT L 116 af 9.5.2009, s. 18).